

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра стилістики та мовної комунікації**

**«МІЛІТАРИЗАЦІЯ» МОВИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ
(НА ПРИКЛАДІ СОЦМЕРЕЖІ FACEBOOK)»**

**Кваліфікаційна робота
освітнього рівня «магістр»**
студентки II курсу магістратури,
галузь знань 03 Гуманітарні науки,
спеціальність – 035 Філологія / 035.01,
освітня програма «Українська філологія
та західноєвропейська мова»
Аліна Сергіївна ЯЩЕНКО

Науковий керівник:
к.філол.н., доц. Ольга П'ЯТЕЦЬКА

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри стилістики та мовної комунікації
протокол №__ від «__» _____ 2024 року
завідувач кафедри _____ (підпис)
д.філол.н., проф. Лариса ШЕВЧЕНКО

КИЇВ
2024

ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

АНОТАЦІЯ

Яценко А.С. «Мілітаризація» мови в сучасному українському медіапросторі (на прикладі соціальної мережі Facebook)».

Магістерська робота присвячена темі мілітаризації мови в сучасному українському медіапросторі. Це явище було досліджено в роботі на прикладі соціальної мережі Facebook.

Тема мілітаризації мови в українському медіапросторі набуває все більшої актуальності в умовах воєнного стану та суспільно-політичних трансформацій. У магістерській роботі це явище було досліджено на прикладі соціальної мережі Facebook з аналізом використання мілітаризованої лексики та військових термінів у публікаціях.

Об'єктом дослідження є феномен мілітаризації мови в сучасному українському медіапросторі, зосереджений на його проявах у Facebook. Предметом виступають засоби вербалізації мілітаризованої мови, що охоплюють військові терміни, поняття та образи.

Метою роботи є визначення комунікативно-прагматичних цілей використання мілітаризованої лексики, аналіз її впливу на формування громадської думки. Для досягнення мети використовуються різноманітні методи: анкетування, опитування, фокус-групи, лінгвістичний аналіз, дискурс-аналіз, контент-аналіз, статистичний аналіз, експертна оцінка.

У дослідженні розглядаються сутнісні характеристики мілітаризації мови, її функції в медіапросторі, комунікативно-прагматичний вплив на свідомість реципієнтів. Проведено лексико-семантичний та граматичний аналіз мілітаризованих мовних конструкцій у Facebook та охарактеризовано шляхи демілітаризації мови.

Результати дослідження демонструють новизну в аналізі мілітаризації мови в українському медіапросторі, зокрема в соціальній мережі Facebook. Робота має практичну значимість для медіалінгвістів, журналістів, аналітиків, політиків та інших учасників суспільного діалогу, адже надає інформацію для розробки ефективних комунікаційних стратегій та запобігання негативним наслідкам мілітаризованої мови.

Ключові слова: мілітаризація мови, медіапростір, Facebook, військова лексика, комунікативно-прагматичний вплив, демілітаризація мови.

ANNOTATION

Yashchenko A.S. «Militarisation of Language in the Modern Ukrainian Media Landscape (on the case of Facebook)».

The master's thesis is dedicated to the militarisation of language in the contemporary Ukrainian media space. This phenomenon was studied in the paper on the example of the social network Facebook.

The topic of militarisation of language in the Ukrainian media space becomes increasingly relevant in the context of martial law and socio-political transformations. In this master's thesis, this phenomenon was studied on the example of the social network Facebook, analysing the use of militarised vocabulary and military terms in publications.

The object of the study is the phenomenon of militarisation of language in the contemporary Ukrainian media space, focusing on its manifestations on Facebook. The subject is the means of verbalising militarised language, including military terms, concepts and images.

The purpose of the study is to identify the communicative and pragmatic goals of using militarised vocabulary and to analyse its impact on the formation of public opinion. To achieve this goal, various methods are used: questionnaires, surveys, focus groups, linguistic analysis, discourse analysis, content analysis, statistical analysis, and expert evaluation.

The study examines the essential characteristics of the militarisation of language, its functions in the media landscape, and the communicative and pragmatic impact on the minds of recipients.

The paper conducts a lexical, semantic and grammatical analysis of militarised language constructions on Facebook and characterises the ways of demilitarising the language.

The results of the study demonstrate novelty in the analysis of the militarisation of language in the Ukrainian media space, in particular in the social network Facebook. The work is of practical importance for media linguists, journalists, analysts, politicians and other participants in public dialogue, as it provides information for developing effective communication strategies and preventing the negative consequences of militarised language.

Key words: militarisation of language, media space, Facebook, military vocabulary, communicative and pragmatic impact, demilitarisation of language.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Мілітаризація мови в сучасному українському медіапросторі є актуальним явищем, яке варто розглядати в контексті суспільно-політичних процесів і подій. Сьогодні в умовах воєнного стану в нашій країні спостерігається актуалізація використання військових термінів, образів та відповідної риторики в медіа, що відображає не лише вплив війни на суспільство, а й трансформацію комунікаційних стратегій в інформаційному просторі. ЗМІ стали основним джерелом висвітлення драматичних подій, пов'язаних із повномасштабним російським вторгненням. Мілітарна лексика, яка активно використовується в медіа, є вербальним інструментом інформування, формування громадської думки, залучення уваги аудиторії та встановлення емоційного зв'язку з нею. Водночас мілітаризована мова може негативно впливати на суспільні настрої, загострювати конфлікти та відчуження між певними соціальними групами, розвивати та підкріплювати стереотипне мислення. Тож аналіз явища мілітаризації мови в українському медіапросторі необхідно здійснювати з урахуванням низки екстралінгвістичних факторів: політичною пропагандою, маніпуляцією масовою свідомістю, використанням різних комунікативних стратегій і тактик тощо, що є важливим для розуміння сучасних тенденцій комунікації та окреслення шляхів подальшого розвитку мовного медійного середовища в умовах геополітичних викликів та соціокультурних трансформацій.

Метою дипломної роботи є дослідження явища «мілітаризації» мови в сучасному українському медіапросторі на прикладі соціальної мережі Facebook, визначення комунікативно-прагматичних цілей використання мілітаризованої лексики на позначення військових понять і термінів, аналіз впливу цього явища на формування громадської думки.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено такі **завдання**:

- дослідити поняття мілітаризації мови та її сутнісні характеристики з огляду на контекст сучасного українського медіапростору;
- охарактеризувати функції мілітаризованої мови в українському медіапросторі, зокрема в соціальній мережі Facebook;
- проаналізувати комунікативно-прагматичний вплив мілітаризованої мови на свідомість реципієнтів у соціальних мережах, зокрема в контексті українського медіапростору;
- дослідити мілітаризацію української мови на лексико-семантичному рівні в соціальній мережі Facebook;
- здійснити граматичний аналіз мілітаризованих мовних конструкцій, що використовуються в соціальній мережі Facebook;
- провести дискурс-аналіз текстів з мілітаризованою мовою, виявити основні тенденції та характеристики цього явища;
- вивчити шляхи та способи демілітаризації мови в українському медіапросторі з акцентом на їхній ефективності;
- визначити перспективи розвитку української мови без мілітаризованих елементів з урахуванням сучасних тенденцій і потреб суспільства.

Об'єктом дослідження є явище мілітаризації мови в сучасному українському медіапросторі, зосереджене на аналізі його проявів та впливу в контексті спілкування через соціальну мережу Facebook.

Предметом є засоби вербалізації процесу мілітаризації мови, що охоплює використання військових термінів, понять та образів в мовленні українських медіа на прикладі соціальної мережі Facebook.

Методологічна основа дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі були використані такі **методи дослідження**, зокрема: метод анкетування та опитування, за допомогою якого було проведено опитування серед користувачів Facebook з метою виявлення їхньої оцінки та сприйняття мілітаризованої мови; метод фокус-групи, що передбачав організацію фокус-груп для обговорення та аналізу сприйняття мілітаризованої мови в соціальній мережі Facebook; методи статистичного аналізу з метою

визначення обсягу та динаміки використання військової лексики в публікаціях на Facebook; лінгвістичний аналіз для вивчення граматичної структури та семантики мілітаризованих мовних конструкцій у текстах на Facebook; дискурс-аналіз для виявлення в текстах із мілітаризованою мовою домінантних дискурсивних практик та способів їхньої репрезентації; контент-аналіз для дослідження й класифікації типів мілітаризованої мови на Facebook з урахуванням специфіки текстів та контексту їхнього використання; метод експертної оцінки з метою залучення експертів з медіа, лінгвістики та суспільних наук для оцінки та аналізу якісних та кількісних аспектів мілітаризації мови в соціальній мережі Facebook.

Комбінація всіх цих методів дозволила здійснити комплексне дослідження теми в різних аспектах.

Наукову новизну досліджуваної теми можна обґрунтувати з таких позицій:

1. Сучасність та контекст: у контексті сучасних геополітичних та соціокультурних змін дослідження мілітаризації мови стає дуже актуальним. Особливо важливим є її аналіз у медіапросторі, де вплив мови на громадську думку доволі значний і суттєвий.
2. Відсутність попередніх досліджень: хоча тема мілітаризації мови не є цілком новою, дослідження її конкретних проявів в українському медіапросторі на платформі Facebook є маловивченою галуззю. Тому дослідження цієї теми може внести нові уявлення та висновки в академічну та практичну сфери.
3. Практична значимість: розуміння явища мілітаризації мови в медіапросторі може мати практичне значення для медіалінгвістів, журналістів, медійних аналітиків, політиків та інших учасників суспільного діалогу. Вивчення цієї теми допоможе розробити ефективні комунікаційні стратегії та запобігти негативним наслідкам мілітаризованої мови.

4. Зростання важливості соціальних мереж: Facebook є однією з найпопулярніших платформ соціальних медіа, тому аналіз мілітаризації мови саме на цій платформі відображає сучасні тенденції в комунікації та сприйнятті інформації.

Практичне значення роботи полягає в тому, що розуміння та вивчення явища мілітаризації мови сприяє підвищенню свідомості громадян, розвитку медійної грамотності та критичного мислення. Результати дослідження надають корисну інформацію для розробки ефективних комунікаційних стратегій і тактик, профілактики конфліктів та збереження мовної культури й можуть бути використані під час написання наукових і навчально-методичних праць, розробки спецкурсів із медіалінгвістики, теорії комунікації, стилістики тощо. Натомість методи демілітаризації мовного простору сприяють побудові позитивної та конструктивної комунікації в суспільстві, що є важливим для стабільності та національної безпеки країни.

Структура кваліфікаційної роботи: титульний аркуш, зміст, анотація, вступ, основна частина з розділами та підрозділами, висновки, список використаних джерел. Загальна кількість тексту – 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯВИЩА «МІЛІТАРИЗАЦІЇ» УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1.1. Поняття мілітаризації мови та її сутнісні характеристики

Поняття мілітаризації мови належить до процесу використання в мовленні елементів військової термінології, образів та риторики. Це явище проявляється в збільшенні кількості військових термінів та відповідних метафор у різних сферах суспільного життя, включаючи політику, медіа, культуру та громадське життя. Сутнісні характеристики мілітаризації мови включають в себе активне використання термінології, що асоціюється з військовими операціями, військовою технікою та стратегіями в політичних, соціальних та культурних контекстах. Це може призводити до підвищення напруженості, агресивності та військового мислення в суспільстві, а також впливати на формування свідомості громадян та сприйняття різних соціальних явищ. Мілітаризація мови є складною та багатогранною проблемою, яка вимагає уважного аналізу та розуміння з боку дослідників, політиків та громадськості.

Мілітаризація – це поширення військових законів та дисциплін на цивільні галузі господарства, економіку; водночас нарощування військової потужності держави через механізми іноземних та державних органів у сферах економіки, політики та соціуму. Мілітаризація пов'язана з мілітаризмом, який є ідеологією, що відбиває рівень мілітаризації держави і пов'язаний з прославлянням військових, військової могутності та її нарощування [7].

Суспільство протягом досить тривалого часу використовує в комунікації військову термінологію та військові метафори. Так, наприклад, візантійський історик Микита Хоніат у своїй Хроніці, наповненій розповідями про військові битви, використовує такий образ:

ἐπάνεισινεῖς Βυζάντιον, τῷ ψυχρινῷ τοῦ καιροῦ ὑπενδουῶσαι καὶ χερράτια τὰς πηγυλίδας προβαλλομένῳ: повертається він до Візантії, поступившись холодній порі року, немов каміння, сніг і, немов списи, стужу кидає (TLG John 2. 37).

Військова лексика так міцно увійшла до сучасного вжитку, що не усвідомлюється як мілітаризована. Звичними стали передвиборчі баталії, вибух народжуваності, армія кухарів, арсенал коштів, мобілізація всіх патріотичних сил тощо. Майже 20 років тому О.П. Чудинов у відомій монографії «Росія у метафоричному дзеркалі: Когнітивне дослідження політичної метафори (1991–2000)» писав у тому, що часто згадуємо приказку «На війні як у війні». Політичні діячі, партії, бізнесмени, журналісти та звичайні громадяни постійно з кимось воюють: наступають, йдуть в рукопашну, обороняються, підводять міни, ховаються в окопах, займають, залишають чи захоплюють стратегічні висоти... [9].

За останні роки, а особливо від початку повномасштабного російського вторгнення на територію нашої держави, процеси мілітаризації мови та мілітаризації свідомості помітно активізувалися. Спостерігається тотальна мілітаризація всього світового простору, про що свідчать дані з різних спільнот та мов: Це [superbugs] is a sophisticated army with astonishing weapons. And each time we develop something new, [bacteria] develop a defence for it; killer cells; hitting multiple targets; global war on global warming [5].

Те, що на початку було торговельною війною (між США та Китаєм), перетворюється, як здається, на постійний економічний армрестлінг; Chine-États-Unis: Китай-США: десять ліній фронту нової «холодної війни»); Le Haut Karabakh, la poudrière non reconnue de Caucase [8].

Так, наприклад, президенти Америки неодноразово «оголошували війну» з різних приводів, створюючи тим самим військові метафори та «мілітаризуючи» окремі сфери життєдіяльності американського суспільства. Зокрема, 18 червня 1971 року Сполучені Штати оголосили війну наркотикам (war on drugs). Президент Річард Ніксон зробив відповідну заяву на прес-

конференції, оголосивши наркотики ворогом номер один: «America's public enemy number one in the United States is drug abuse». І цього ж року було оголошено війну з раком (war on cancer). А раніше 1964 року президент Ліндон Джонсон у своєму зверненні заявив про війну з бідністю (war on poverty), а потім оголосив війну зі злочинністю (effective war against crime). Президент Дж. Форд оголосив війну з інфляцією (war on inflation), і цей перелік можна продовжити [14].

Повідомленнями про нові війни рясніють заголовки: war on salad, war on gluten, war on soap operas, war on leg warmers, war on traffic congestion etc: UN Declares War on Ocean Plastic Fast Food's Secret Weapon in the War on Salad The Plastic Bag Wars Can We Forgive Hillary Clinton For Her Past War On Video Games? Grocery War Looming? Analysts See Several Potential Sprouts Bidders.

Сьогодні, як заявляють автори статті «Військова метафора в публічному дискурсі», модель метафори War on X настільки всюдисуща, що загрожує перетворитися на *reductio ad absurdum* проти військових метафор у публічному дискурсі [14. с. 2].

Тим часом, військові метафори можуть бути ефективними внаслідок того, що концепт війни є загальнодоступним, активуючи у свідомості фрейм протистояння двох сторін, але також і викликаючи відчуття небезпеки та почуття страху, сприяючи приверненню уваги до проблеми, що підтверджується дослідженнями поведінкових реакцій залежно від цього, як вона подається, і навіть визначаючи конкретні тимчасові рамки її вирішення, оскільки війна, як відомо, рано чи пізно закінчується поразкою однієї з сторін. Водночас військові метафори можуть виявитися неефективними в тому випадку, якщо ця проблема не сприймається як досить серйозна загроза або запропонована стратегія боротьби не відповідає обраній метафорі. З іншого боку, якщо розв'язання конфліктної ситуації занадто затягується, вона перестає сприйматися в термінах військових дій [14].

Війн так багато, і вони такі різноманітні, що виникає необхідність у їхній певній типологізації: політична війна, дипломатична війна, гібридна

війна, економічна війна, банківська війна, війна з комерсантами, торгова війна, торгова битва, тарифна війна, газова війна, велика газова війна, війна трубопроводів, вугільна війна, митна війна, транзитна війна, квітова війна, котеджна війна, кібервійна (кібератака), війна з кіберзлочинністю, перша цифрова світова війна, перша технологічна війна цифрової епохи, глобальна інформаційна війна, екологічна війна, війна за молоді уми, війна чуток, війна нервів, постмодерна війна: у світі несподівано почалася війна трубопроводів; Дедалі ближче ми підходимо до великої газової війни в Європі; Новий рівень торгової війни тощо; Trump: «Energy is under siege by the Obama administration ... Wem є killing, absolutely killing out energy business in this country»; «Це останні closures ілюструють питання, що White House faces with its plans to challenge the war on coal (Corpus of Contemporary American English); Angry union chiefs said 400 job cuts would pave the way for a drug explosion; Найбільші наміри і нестримний потік національних ліків є шкідливим для misfire (British National Corpus); Barcelona ha declarado la guerra al 'Top Manta', і для цього ha desplegado un plan on se involucra Guardia Urbana, Mossos d'Esquadra y Policía Portuaria; Iglesias y Sánchez estarán de acuerdo en dar sablazos a los españoles. Ahí lo que vimos va ser una batalla d'egos entre Sánchez e Iglesias para ver cómo se repartían cargos y sillas (Corpus del Español).

У своєму основному значенні війна – це збройна битва, організована збройна сила, збройний конфлікт; конфлікт між політичними утвореннями – державами, племенами, політичними угрупованнями тощо, у формі збройного протистояння, воєнних дій між їхніми збройними силами. Аналогічно, англійська лексема war:

- 1) armed fighting between nations; і лише потім наводяться інші значення:
- 2) an example or period of this.

Коли люди розмовляють про 'війну' вони зазвичай позначаються на Second World War: He fought in both World Wars;

3) боротьба між опозиційними силами для особливої природи: війна проти disease / oil-price war; Подивіться на CIVIL WAR, COLD WAR, PRISONER OF WAR, STAR WARS [17].

Синонімами війни є: бій, битва, баталія, поєдинок, протистояння, боротьба, протиборство, міжусобиця, розбрат, ворожнеча, суперництво, побоїще, навала. В англійській мові відповідно:

campaign, conflict, crusade, fighting, hostilities, військові дії, strife, warfare [16].

Щороку 14 лютого (дата дуже болісна для німців) нагадує всій Німеччині та жителям Дрездена особливо про бомбардування британських та американських військ наприкінці Другої світової війни по Дрездену. Місто було зруйноване. І зараз з'явилося поєднання «бомбовий голокост». Але, як і раніше, в риторичі лідерів деяких держав, зокрема президента США Дональда Трампа, звучать заяви про маленьку переможну війну.

Мова забезпечує наш зв'язок зі світом і є індикатором нашого мислення та нашої поведінки. Мова може уявити світ і в аж ніяк не пристойному світлі. А дискурсивні трансформації здатні пробудити регіональні конфлікти та війни [19], які відбуваються по всьому світу. Найбільш серйозними, починаючи з 2014 р., з погляду експертів, є наступні: війна на Південному Сході України, громадянська війна в Лівії, війна з Ісламською державою (насамперед у Сирії), війна в Афганістані (йде з 1978 р.), у Сомалі, Нігерії, Центральноафриканській республіці, у Південному Судані, Нігерії, тліючий конфлікт у Нагірному Карабаху та інших. Усі нові й нові виклики часу ніби перевіряють нас здатність їм протистояти. У зв'язку з цим, необхідно згадати про пандемію, що охопила весь світ. 31 січня Китай оголосив про епідемію коронавірусної інфекції, яка отримала назву COVID-19. Щоденні повідомлення про вилікуваних, померлих, про хворих звучать як фронтіві зведення: крематорії переповнені, машини везуть труни, йде війна, почуватиметься як на війні. Іран залучає збройні сили у боротьбі з коронавірусом; «Це не канікули, це війна» : лікар-реаніматолог з Італії Ірина

Шличкова звернулася до росіян. «Залишайтеся вдома. Це рятує життя. І якщо ви вийдете надвір, вірус вас вразить», – сказала вона.

Особливого значення набувають торгові війни. Торгова війна між США та Китаєм розпочалася ще наприкінці 2017 р. через провадження мита на низку товарів, вироблених у Китаї та імпортованих США. Відомо, що метою торгової війни є захоплення зарубіжних ринків чи національної економіки. «Мета торгової війни Трампа – зупинити зліт Китаю» (DW): Дуже ймовірно, що президенту США доведеться відволіктися від американських міст, що горять, і войовничих заяв щодо учасників масових заворушень, якими охоплена Америка. Справа в тому, що офіційний Пекін, судячи з повідомлень ЗМІ, вирішив скористатися нагодою і нагадати про те, що на фронтах торгової війни між Сполученими Штатами і Китаєм зафіксовано лише хитке перемир'я, а зовсім не повноцінний світ, і що в самий непридатний для Дональда Трампа момент війна може вибухнути з новою силою. Ще більш важливе внутрішньополітичне міркування пов'язане з тим, що сама «угода першої фази» була головним і єдиним успіхом республіканської адміністрації на китайському фронті (PIA). І далі слідує оцінка ситуації, що склалася: Якщо підсумувати всі фактори, виходить, що це Китай насправді виявляє неймовірну стриманість, і призупинення імпорту – це свого роду попереджувальний постріл у повітря.

Однак один із провідних німецьких фахівців з економіки та політики Китаю Йорг Вуттке (Jörg Wuttke) вважає, що це не торгова війна, а війна за хай-тек, це битва за інновації, щоб Китай більше не отримував високих технологій, щоб перекрити Китаю доступ до технологіям та інноваційному потенціалу Америки (DW) [9].

Подібні процеси відбуваються і в інших країнах: Британські ЗМІ попереджають про майбутню «тріскову війну» в Північному морі. Цей термін має ґрунтовний історичний підтекст, оскільки перші тріскові війни виникли в 50-х рр., коли Ісландія в односторонньому порядку розширила свої

територіальні води, не дозволяючи британським траулерам вести промисел і погрожуючи воєнним конфліктом (DW).

Мілітаризація суспільства, свідомості породжує агресію – поведінкову та мовленнєву. У лінгвістиці прийнято розглядати мовну агресію, зумовлену використанням «мовних засобів для вираження ворожості, ворожості, як манери мови, що ображає чиєсь самолюбство, гідність» [6. с. 340].

Для позначення проявів агресії в мові застосовуються різні терміни: «мовна агресія», «вербальна агресія», «мовне насильство», «мова ворожнечі» та ін.

В аспекті екології мови «мовна агресія» сприймається як вираз анти-норми, як чинник, який надає негативний емоційний вплив на адресата, як комунікативна стратегія у ситуації конфлікту. Саме вираз «мовна агресія» може бути кваліфіковано як поширена «військова метафора», що характеризує явища життя [5. с. 257], в якій останнім часом все активніше відзначається зіткнення культурних цінностей і переконань, і поряд із поняттям культури все частіше розглядається поняття конфлікту, культурного конфлікту, конфлікту культур, культурних воєн і навіть битви культур, здатних призводити до розриву комунікації. Культурні конфлікти важко вирішити, так як сторони розходяться у своїх переконаннях. Це критична стадія протиріч, в основі якої лежать відмінності в ціннісно-нормативних установах, позиціях, судженнях між окремими особами, групами, спільнотами, між особистістю та групою, особистістю та суспільством тощо. Культурні конфлікти особливо загострюються, коли йдеться про політику. Прикладом гострого культурного конфлікту є етнічні чистки, джерелом конфліктів стає культурна та релігійна ідентичність людей. За цим часто стоять питання влади чи статусу, соціальне розшарування, конфлікт поколінь приймає звичний характер і починає підсвідомо впливати на спосіб мислення, поведінку та обмежує можливість мирного існування. Військова лексика (військові метафори зокрема), на думку А. Венден, вже давно стала складовою переконання. Використовуючись у політиці,

релігії, реклама, медицина вона визначає війну як природний і єдино ефективний спосіб вирішення проблем, врегулювання міжконфесійних і групових конфліктів. Така мова не лише легітимує війну, а й виправдовує її, поділяючи на «наших» (союзників) та «чужих» (противників), що необхідно для провокації та підтримки атмосфери ворожості [19].

З цього приводу К. Ажеж висловлюється так: «У мови є чудова особливість – служити таємним джерелом влади, і ця її прихована властивість не може не приваблювати. Хоча про це не говорять відкрито, але вміння користуватися мовою відкриває доступ до влади. Навіть коли мовні форми не свідчать про це настільки красномовно... все одно той, хто повністю володіє мовою, утримує у своїх руках більшу владу, ніж той, хто володіє мовою нетвердо» [1. с. 192].

Подібним чином William C. Gay зазначає, що «те, що контролює боротьбу з war and peace exercise an enormous influence on how we perceive war and peace and what behaviours we accept in relation to war and peace» [15 с. 303].

У таких умовах мова світу поступається своїми позиціями. Ми є свідками того, як руйнується система безпеки, стримування гонки озброєнь. Як розриваються в односторонньому порядку договори щодо безпеки. І заклик прем'єр-міністра Японії Сіндзо Абе відмовитися від ядерної зброї, яка пролунала в день 75 роковин трагедії в Хіросімі 6 серпня (вбито було 80 тисяч японців), коли було скинуто атомну бомбу, дуже символічний. Сьогодні прийнято виділяти дві концепції світу: негативний світ - відсутність воєнних дій або затишшя між війнами і позитивний світ - заперечення війни та утвердження справедливості [15. с. 309].

Відповідно до цього виокремлюється мова негативного світу, що характеризується відсутністю войовничої лексики, лексики ненависті та забобонів та мова позитивного світу, спрямована на утвердження різноманіття культур і поглядів, побудова стабільного миру та справедливості.

Слід зазначити, що метафори миру (голуб миру, в англійській dove – політик, що виступає проти війни (opp. hawk), закопати сокиру війни/to bury the hatchet, викурити трубку світу/ to smoke the peace-pipe, to mend fences, to будувати bridge over troubled water, let sleeping dogs lie, to smooth ruffled feathers) з'являються набагато рідше, ніж метафори війни. Наведемо кілька прикладів: Just for a moment while watching Sen. Ted Cruz's convention speech, I була hopeful he would take one for the team, bury the hatchet and help heal the GOP during this divisive election cycle; Netanyahu May Try to Mend Fences in First U.S. Visit Since Iran Deal (NYT). Тим часом, ще давні філософи, які були свідками нищівних воєн та битв, стверджували: Світ – це свобода, заснована на визнанні прав будь-якої людини (Цицерон); Не проливати нічиєї крові, забезпечити спокій усьому світу і світ свого віку – ось найвища доблесть (Сенека).

Так, один із основних принципів організації ЮНЕСКО говорить: «Нести мир у свідомість чоловіків і жінок». У статуті цієї організації записано: «Думки про війну виникають в умах людей, тому у свідомості людей слід укорінювати ідею захисту миру. Міцний світ має будуватися на основі діалогу та взаєморозуміння, а також на інтелектуальній та моральній солідарності людства» [14].

Нещодавно не стало Джона Х'юма – північноірландського політика, лауреата Нобелівської премії миру за 1998 р. «за зусилля щодо пошуку мирного вирішення конфлікту в Північній Ірландії», яке в опитуванні 2010 р. було визнано «Найвидатнішим ірландцем». З цього приводу журнал «Економіст» опублікував статтю під заголовком A Dove over Derry – Голуб над Деррі (Лондон деррі, Деррі – місто в північно-західній частині Ольстера. Друге за населенням місто в Північній Ірландії після Белфасту), в якій відображена непохитна переконаність Дж. Х'юма у мирному вирішенні проблем і мирній творчій діяльності. Однак поки що людство не усвідомило всю цінність світу. Отже, мова війни як і раніше переважатиме в мові світу. Водночас дослідники зазначають, що «прагнення шукати чи уникати

конфронтацій «закладено в людській біології» та поєднує людину з іншими тваринами» [7, с. 595], отже, можна очікувати змін як результату діяльності, діалогу, що попереджають виникнення воєн та конфліктів, відновлення миру, довіри та взаємної поваги:

Усьому свій час і час всякої речі під небом:

– Час народжуватися, і час вмирати... час вбивати, час лікувати; час руйнувати і час будувати;

– Час розкидати каміння, і час збирати каміння.

– Час любити, і час ненавидіти,

– Час війни та час миру

– Еклезіаст 3.1, 2, 3, 5, 8 [2]

Сутнісні характеристики мілітаризації мови:

– Вживання військової термінології у невійськовому контексті: наприклад, «атакувати проблему», «захопити ініціативу», «вести переговори з жорсткої позиції».

– Використання метафор та образів, пов'язаних з війною: наприклад, «поле битви», «ворог», «зброя».

– Підвищення емоційної напруженості мови за допомогою окликів, риторичних запитань, наказового способу дієслів.

– Знеособлення людей та ототожнення їх з військовими об'єктами: наприклад, «ліквідувати противника», «зачистити територію».

Причини мілітаризації мови:

– Військові конфлікти та збройні протистояння.

– Авторитарні режими, які прагнуть домінувати та контролювати суспільство.

– Ідеологічні установки, що пропагують культ сили та жорстокості.

– ЗМІ, які часто використовують військову термінологію для опису мирних подій.

Наслідки мілітаризації мови:

- Зростання агресивності та ворожості в суспільстві.
- Зниження рівня емпатії та співчуття до людей.
- Спрощення та поляризація мислення.
- Ускладнення мирного вирішення конфліктів [11].

Важливо пам'ятати, що мова – це потужний інструмент, який може використовуватися як для миру, так і для війни. Свідоме та відповідальне ставлення до мови може допомогти нам уникнути негативних наслідків мілітаризації та сприяти розвитку мирного та гуманного суспільства.

Рекомендації щодо нейтралізації мілітаризації мови:

- Уникати вживання військової термінології у невійськовому контексті.
- Використовувати більш нейтральні та мирні слова та фрази.
- Звертати увагу на емоційну напруженість мови та намагатися її знизити.
- Підкреслювати цінність людського життя та уникати знеособлення людей.

Свідоме ставлення до мови – це внесок у мирне та гуманне майбутнє.

Мілітаризація мови також може виявлятися у сприйнятті військових термінів як норми чи навіть у підвищенні престижу використання такої лексики. Це може впливати на культурні норми та визначати спосіб, яким спілкується суспільство про військові конфлікти, політичні події та соціальні проблеми. У такому контексті мілітаризація мови може мати значний вплив на формування громадської думки та сприйняття подій у суспільстві. Також важливо враховувати, що мілітаризація мови може бути використана для маніпулювання громадською думкою та зміни політичних або соціальних настанов. Тому вивчення цього явища є важливим з точки зору розвитку критичного мислення та формування культурної свідомості.

1.2. Функції мілітаризованої мови

Функції мілітаризованої мови можуть бути різноманітними та мають важливе значення в різних сферах суспільства. По-перше, вона може використовуватися для зміцнення патріотичних настроїв та військового духу серед населення. Така мова може сприяти формуванню єдності та мобілізації громадськості навколо важливих національних або оборонних цілей. Друга функція полягає в утвердженні політичної агенди та впливу на політичні процеси. Військова термінологія та образи можуть бути використані для підсилення певних політичних поглядів, виправдання воєнних дій або демонізації політичних опонентів. Крім того, мілітаризована мова може впливати на створення ілюзії безпеки та контролю, сприяючи підтримці влади та реалізації військових стратегій. Нарешті, вона може використовуватися для формування ідентичності та культурних цінностей, особливо у військових та патріотичних групах, підтримуючи важливість військової сили та героїчного образу воїна. Таким чином, функції мілітаризованої мови відображають її вплив на суспільство, політику та культуру, а також роль у формуванні світогляду та ідентичності [15].

Мілітаризована мова, тобто мова, що використовує військову термінологію, образи та поняття може виконувати різні функції. Розглянемо найважливіші з них:

1. Ідеологічна функція:

– Мілітаризована мова може використовуватися для пропаганди ідей войовничості, культу сили, жорстокості та зверхності.

– Вона може використовуватися для дегуманізації ворога, що робить його вбивство більш виправданим.

– Мілітаризована мова може використовуватися для цензури та придушення інакомислення.

2. Психологічна функція:

– Мілітаризована мова може використовуватися для згуртування групи та створення відчуття єднання перед лицем ворога.

– Вона може використовуватися для підвищення бойового духу та готовності до жорстоких дій.

– Мілітаризована мова може використовуватися для зниження рівня емпатії та співчуття до людей, які не входять до групи.

3. Соціальна функція:

– Мілітаризована мова може використовуватися для підкреслення статусу та влади.

– Вона може використовуватися для демонстрації сили та готовності до її застосування.

– Мілітаризована мова може використовуватися для залякування та придушення опору.

4. Експресивна функція:

– Мілітаризована мова може використовуватися для вираження сильних емоцій, таких як гнів, ненависть, страх.

– Вона може використовуватися для підкреслення важливості та серйозності ситуації.

– Мілітаризована мова може використовуватися для створення ефекту драматизму та емоційної напруги [5].

Важливо зазначити, що мілітаризована мова може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вона може допомогти згуртувати групу та мобілізувати її на дії. З іншого боку, вона може призвести до дегуманізації, розпалювання ворожнечі та ескалації конфліктів.

Свідоме та відповідальне використання мови – це запорука мирного та гуманного співіснування.

Мілітаризована мова також часто використовується для формування образу «ворога» або «загрози», що може бути використаний для мобілізації громадської підтримки для військових операцій чи політичних заходів. Вона

допомагає створити враження необхідності втручання чи прийняття певних заходів для захисту національних інтересів або забезпечення безпеки [30].

Крім того, мілітаризована мова може бути використана для маніпулювання громадською думкою та переконання аудиторії в правильності певних політичних або військових рішень. Вона може включати в себе використання емоційно забарвлених слів та образів, створення загрозливої атмосфери або підсилення почуття патріотизму та національної єдності.

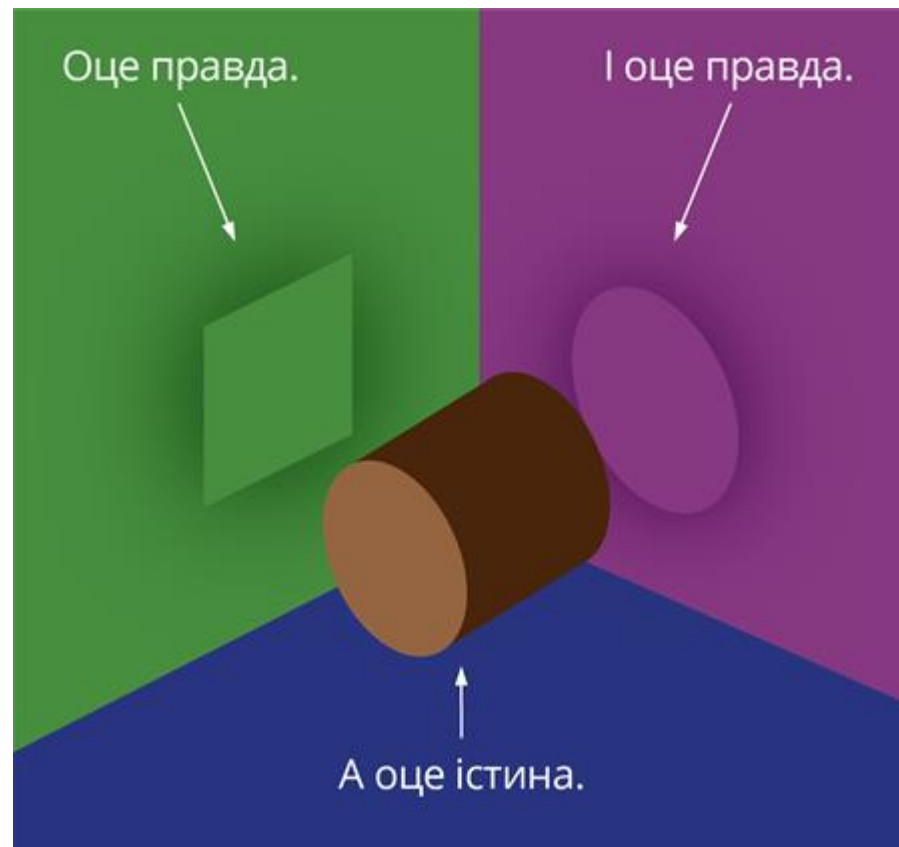
Маніпуляція та вплив на свідомість аудиторії є важливою функцією мілітаризованої мови, яка допомагає військовим та політичним лідерам досягати своїх цілей шляхом формування образів, впливу на емоційний стан та переконання громадськості. Ця функція може мати значний вплив на динаміку міжнародних відносин та рішення, які приймаються у сфері безпеки та оборони.

Один із найбільш поширених методів медіаманіпуляцій включає контроль інформаційних потоків, що відомий як «порядок денний». Це означає висвітлення лише тієї інформації, яка відповідає потребам маніпулятора. Такий підхід передбачає навмисне замовчування важливої суспільної інформації, ігнорування фактів і їх фільтрацію через цензуру. Наприклад, автокатастрофа на дорозі може бути висвітлена, але загибель солдата на фронті може бути прихована від громадськості. Це визначається гейткіпером.

Інший метод – фабрикування фактів, що означає штучне створення «фактів», які не відображають реального стану справ. Зараз таку неправдиву інформацію часто називають «фейком». Це може бути поширення неправдивих подій чи вигаданих історій, які створюються з метою маніпулювання громадською думкою [31].

І нарешті, третій метод – дозування інформації, коли певна частина відомостей спеціально зберігається в таємниці. Це призводить до спотворення реальності, оскільки громадськість отримує тільки обмежену

частину інформації. Наприклад, вибираючи лише певні цитати або фрагменти відео, медіа можуть спотворювати справжній контекст подій і змінювати їхнє значення в очах громадськості.

Мал 1.1. Будь-яка правда – лише одне ребро істини

- Навішування (наклеювання) ярликів – це некоректне звинувачення кого-небудь у чомусь, приписування негативних характеристик, соціально несхвалюваних дій або ганебної поведінки з метою дискредитації особи, групи або ідей.
- Велика брехня – це стратегія, яку використовував Йозеф Геббельс, який стверджував, що чим більш нахабна та неправдоподібна брехня, тим більше шансів, що вона буде повірена. Головне – подати її максимально серйозно. Наприклад, у липні 2014 року, у розпал війни на Донбасі, телевізійний канал «Перший» показав сюжет про

«розп'ятого хлопчика», в якому жінка розповідала про втрату свого сина та дружини «ополченця» українськими військами. Проте ця історія була повністю вигаданою і не мала жодного підтвердження.

- Посилання на авторитетів, які поширюють інформацію від імені маніпулятора, є широко використовуваним методом медійної маніпуляції. Це включає коментарі, думки та оцінки, які сприяють схваленню чи засудженню певних фактів. Один з варіантів цього підходу – посилання на анонімного авторитета, такого як відомий науковець, письменник або політик, без розкриття його імені. Для збільшення переконливості можуть бути використані документи, оцінки експертів, звіти свідків та інші джерела.
- Відволікання уваги від головного на другорядне – це також популярна техніка медійної маніпуляції. Це може включати подачу важливої суспільної інформації серед незначних, що призводить до розсіювання уваги та втрати сенсу попередньо сприйнятої інформації. Наприклад, це може відбуватися в політичних дебатах, які регулярно перериваються рекламними паузами.
- Контрастна подача інформації – це метод, який передає інформацію таким чином, що про самого себе робить позитивний акцент, тоді як інших представляє в негативному світлі.
- Прикриття універсальними поняттями – це ще один спосіб маніпулювання інформацією, коли використовуються загальноприйняті поняття, такі як демократія, свобода, законність тощо, для приховування справжнього змісту.

- Повторне наголошення на одній і тій же інформації, що врешті-решт осідає не тільки в пам'яті, але й у несвідомому сприйнятті аудиторії.
- Подача суперечливих повідомлень, швидка зміна темпу та напрямку інформації, а також невідповідність заголовка повідомлення його змісту.
- Використання стереотипів або складної термінології для спрощення або ускладнення розуміння інформації.
- Затягування часу перед публікацією інформації, так що вона стає доступною лише тоді, коли її вже неможливо приховати. Наприклад, аварія на Чорнобильській АЕС була оголошена офіційно лише через 9 днів після події [10].

Гейткіпери	власники медіа; групи впливу/інтересів (стейкхолдери); політики (їхні політичні консультанти та PR-групи); редактори.
Джерела інформації	об'єкт або суб'єкт, який надає інформацію. Являє собою матеріал, з якого отримані інформація або ідеї.
Клікбейт	зазвичай, заголовок, який змушує користувача інтернету натиснути на нього; зневажливий термін, що описує вебконтент, метою якого є отримання доходу від онлайн-реклами, особливо на шкоду якості або точності інформації.
Маніпуляція	техніка свідомого викривлення інформації заради формування певного погляду, ставлення до певної особи/явища.
Маніпулятивний прийом	спосіб виконання певних дій та подання інформації в медіатекстах для досягнення маніпулятивного впливу на аудиторію/цільову аудиторію.
Новини	оперативне інформаційне повідомлення, яке містить суспільно важливу та актуальну інформацію, що стосується певної сфери життя суспільства чи окремих його груп; це не просте відображення реальності, а соціально сконструйована, відредагована реальність. Авторами новин є журналісти, редактори, видавці та власники мас-медіа — всі ті учасники процесу обробки інформації, які стоять між подією та остаточною споживачем новин.

Мал. 2 Маніпуляції в медіа

Сьогодні ми можемо спостерігати дуже низький рівень готовності сучасного українського суспільства протистояти будь-яким спробам маніпулювання суспільною свідомістю, оскільки у масовій свідомості громадян ще тільки формується розуміння тієї загрози, яку можуть нести сучасні комплексні технології прихованого інформаційно-психологічного впливу, що використовуються в політичних цілях [9].

Інформаційно-психологічна війна дозволяє інтенсивно впливати на об'єктивні суперечності, що існують практично на всіх рівнях державного і суспільного устрою з метою їх примусового прояву із заданим рівнем інтенсивності та у свідомо визначеному напрямку. Тому було би помилкою вважати інформаційно-психологічну загрозу для українського суспільства суто зовнішньою. Інформаційно-психологічні війни виникають завжди з приводу перерозподілу влади та здійснення політичного керівництва у суспільстві.

1.3. Комунікативно-прагматичний вплив мілітаризованої мови на свідомість реципієнтів у соціальних мережах

Комунікативно-прагматичний вплив мілітаризованої мови на свідомість реципієнтів у соціальних мережах є складною та актуальною проблемою сучасного інформаційного середовища. Використання військової термінології, образів та риторики може мати значний вплив на сприйняття та реакцію аудиторії. Зокрема, вона може стимулювати емоційну реакцію, підсилювати почуття загрози або важливості певних подій. Такий вплив може бути особливо помітним у контексті політичних дискусій, конфліктів або масових заходів, де мілітаризована мова може використовуватися для маніпуляції громадською думкою та формування певних стереотипів. Крім того, вона може впливати на сприйняття конфліктів та військових дій як нормальних або необхідних, що може мати серйозні наслідки для сприйняття міжнародних відносин та миротворчих зусиль. Таким чином, розуміння

комунікативно-прагматичного впливу мілітаризованої мови на свідомість у соціальних мережах є важливим для розвитку медійної грамотності та критичного мислення у сучасному інформаційному суспільстві [13].

Мілітаризована мова, насичена військовою термінологією, метафорами та образами, стає все більш поширеною в соціальних мережах. Її вплив на свідомість реципієнтів може бути значним і мати як позитивні, так і негативні наслідки.

1. Згуртування та мобілізація:

- Мілітаризована мова може використовуватися для згуртування групи та мобілізації її на дії.

- Створення відчуття єднання перед лицем ворога, спільного «ми» проти «них».

- Підвищення бойового духу та готовності до жорстоких дій.

2. Дегуманізація та розпалювання ворожнечі:

- Мілітаризована мова може використовуватися для дегуманізації ворога, що робить його вбивство більш виправданим.

- Вона може використовуватися для розпалювання ворожнечі та ненависті до людей з іншими поглядами.

- Створення атмосфери страху та недовіри.

3. Маніпулювання та пропаганда:

- Мілітаризована мова може використовуватися для маніпулювання людьми та поширення пропаганди.

- Вона може використовуватися для цензури та придушення інакомислення.

- Контроль за наративом та обмеження свободи слова.

4. Емоційна активація та поляризація:

- Мілітаризована мова може використовуватися для емоційної активації людей, що робить їх більш сприйнятливими до маніпуляцій.

- Вона може використовуватися для поляризації суспільства та створення ворожих груп.

- Зниження рівня емпатії та співчуття.

5. Зниження критичного мислення:

- Мілітаризована мова може використовуватися для зниження критичного мислення людей.

- Вона може використовуватися для придушення сумнівів та запитань.
- Створення атмосфери страху та конформізму [1].

Важливо зазначити, що вплив мілітаризованої мови на свідомість реципієнтів залежить від багатьох факторів:

- контексту, в якому використовується мова;
- цілей, які ставить перед собою автор;
- світоглядних та політичних переконань реципієнтів;
- рівня їхньої медіаграмотності.

Свідоме та відповідальне використання мови – це запорука мирного та гуманного співіснування. Користувачі соціальних мереж повинні бути критичними до інформації, яку вони читають, та не піддаватися на маніпуляції з боку тих, хто використовує мілітаризовану мову для розпалювання ворожнечі та ненависті.

1.4. Мілітаризація медіа: практика Ізраїлю

Роль медіа у військових кампаніях та конфліктах є беззаперечною. Вони слугують потужним інструментом формування громадської думки, маніпулювання певними образами та наративами, а також ведення інформаційних воєн. Ізраїль є країною, що перебуває у стані довготривалої війни.

Конфлікт між Ізраїлем та Палестиною набув нового виміру в епоху соціальних медіа та цифрових технологій. Поширення візуального контенту в реальному часі, безпрецедентна доступність інформації та можливість швидкого поширення наративів перетворили соціальні медіа на нове поле битви в інформаційній війні. Тож важливо розглянути роль ізраїльських збройних сил у соціальних медіа та їхні спроби адаптуватися до цієї нової

реальності, а також до викликів, з якими вони зіткнулися в процесі мілітаризації медіа-простору. Під час останніх військових кампаній в секторі Газа світові ЗМІ широко обговорювали питання, чи програє Ізраїль інформаційну війну. Багато експертів вважають, що в епоху соціальних медіа палестинці та їхні прихильники мають значну перевагу, оскільки можуть швидко поширювати візуальний контент із зони конфлікту, показуючи жертви серед цивільного населення. І навпаки, стратегія ізраїльських ЗМІ, яка спонсорується державою, вважається застарілою та неефективною.

Контраст між підходами сторін є разючим. Поки речник ізраїльської армії публікує дидактичну інфографіку та стандартні заяви про «живий щит», палестинці поширюють вірусні зображення та відео з місця подій, що викликають емоційний резонанс у глобальній аудиторії. Ця невідповідність між традиційними медіастратегіями Ізраїлю та природою сучасних соціальних медіа сприймається як одна з головних причин програшу Ізраїлем інформаційної війни. Однак ця оцінка є надто спрощеною та не враховує складність процесу адаптації ізраїльських збройних сил до соціальних медіа. Незважаючи на імідж Ізраїлю як «інноваційної держави», її рух у бік соціальних платформ як інструменту зв'язків із громадськістю був сповнений імпровізацій та невдач.

Протягом останніх десятиліть спостерігається тенденція до мілітаризації медіа в Ізраїлі, що проявляється у зростаючій співпраці між збройними силами та медіа-ресурсами, а також у використанні останніх як засобів пропаганди та формування бажаного нарративу.

Платформи Facebook та Twitter спочатку розглядалися військовими як ризик та потенційна загроза для їхнього іміджу через неконтрольований потік критики та коментарів. Однак згодом вони усвідомили величезний потенціал цих медіа для поширення власного нарративу та залучення прихильників.

Щоб адаптуватися до соціальних медіа, ізраїльські збройні сили розробили низку стратегій. По-перше, вони створили офіційні сторінки в

Facebook та Twitter, які швидко набрали значну кількість підписників. Та врешті-решт вони переосмислили поняття «лайк»: на сторінці можна було знайти такий запит: «Натисніть лайк, якщо ви підтримуєте право ЦАХАЛу захищати державу Ізраїль від тих, хто намагається заподіяти шкоду ізраїльтянам» [20].

Крім того, військові намагалися контролювати потік коментарів, спочатку видаляючи будь-яку критику на адресу Ізраїлю. Згодом ця політика була пом'якшена, і критика допускалася, але лише для того, щоб створити ілюзію відкритого діалогу. Ця тактика була метафорично описана як «графіті на стіні Facebook», яке не видаляється, але й не сприймається як щось серйозне.

Адаптація до соціальних медіа була складним процесом для ізраїльських збройних сил через їхню традиційну закритість, точність та формальність. Неформальний стиль спілкування в соціальних мережах суперечив військовим протоколам та способам самопрезентації. Це призвело до низки помилок та непорозумінь, таких як нерозуміння різниці між «блогерами» та «хакерами», що викликало занепокоєння щодо можливих неправомірних таємних операцій онлайн. Представник ЦАХАЛ Аві Бенаяху (Avi Benayahu) говорив про намір військових вербувати «маленьких хакерів, які народилися та вирости онлайн». Армія, за його словами, «перевірятиме їх особливо ретельно та навчатиме служити державі» [20].

Для подолання цих проблем ізраїльські військові розпочали програми навчання та освіти для своїх офіцерів з метою допомогти їм зрозуміти потенціал та правильне використання соціальних медіа. Однак навіть ці зусилля не завжди були успішними. Приклад з нерозумінням різниці між «блогерами» та «хакерами» у 2011 році демонструє, наскільки складним було для військових досягнути нову реальність цифрового середовища. Випадкове використання слова «хакери» старшим представником армії викликало занепокоєння щодо можливих неправомірних таємних операцій онлайн, що суперечило прагненню збройних сил створити позитивний імідж у

соціальних мережах. Це призвело до ретельного редагування та навіть видалення певного контенту в інтересах професійного іміджу армії.

Цей приклад ілюструє фундаментальний конфлікт між культурою військових організацій, заснованою на порядку, дисципліні та контролі інформації, та природою соціальних медіа, які заохочують відкритість, неформальність та децентралізований обмін інформацією. Ізраїльські збройні сили намагалися подолати цю суперечність, але їхні спроби були непослідовними та часто суперечливими, демонструючи складність адаптації традиційних ієрархічних структур до нових медіа-реалій.

Робота журналістів у Секторі Гази пов'язана з величезними ризиками та загрозами. Станом на кінець 2022 року, за даними Комітету захисту журналістів, щонайменше 69 медіапрацівників загинули в регіоні з початку ескалації насильства 7 жовтня. Окрім безпосередньої загрози життю, журналісти стикаються з численними нападами, погрозами, цензурою та вбивствами близьких людей [21].

Як Ізраїль, так і ХАМАС активно використовували соціальні медіа для поширення пропаганди та дезінформації з метою формування громадської думки та міжнародної підтримки. ХАМАС розміщував у месенджері Telegram зображення та відео бойовиків, а також контент із жорстоким змістом, наприклад, матеріали про викрадення ізраїльтян. Крім того, бойовики поширювали старі відео та ігрові нарізки, видаючи їх за реальні події поточного конфлікту.

Зі свого боку, ізраїльські владні структури просували в західних соціальних мережах меседжі з графічними зображеннями та відео, зображуючи ХАМАС як «злісну терористичну організацію». Однак деякі з цих матеріалів виявилися фейковими, як-от історія про обезголовлених немовлят, яка згодом була спростована. Ці приклади демонструють, як обидві сторони конфлікту використовували соціальні медіа для поширення дезінформації та маніпуляцій з метою отримати перевагу в інформаційній війні.

Конфлікт в Секторі Гази став серйозним випробуванням для журналістів та медіа-організацій у плані збереження об'єктивності та неупередженості. Багато впливових ЗМІ зіткнулися з критикою за необережне поширення неперевірених новин, як-от The New York Times, який одразу приписав відповідальність за вибух в лікарні Ізраїлю, хоча згодом з'ясувалося, що ракета була випущена з території Палестини [22].

Водночас деякі медіа навпаки намагалися зберігати нейтралітет, уникаючи використання таких термінів, як «терористи» на позначення ХАМАС. Така позиція викликала незадоволення частини аудиторії. Українські ЗМІ також стикалися з критикою через висвітлення конфлікту, адже частина аудиторії вважала, що в умовах російсько-української війни ці новини є другорядними. Важливою проблемою також стала робота алгоритмів соціальних мереж, які просувають вірусний та розважальний контент, ускладнюючи пошук достовірної інформації про події в Секторі Гази.

У квітні 2023 року ізраїльський Кнесет ухвалив тимчасовий закон, який надає уряду повноваження забороняти роботу іноземних медіа в країні, якщо їх визнають загрозою національній безпеці. Цей закон, відомий як «закон про Al Jazeera», став продовженням тривалого протистояння між ізраїльською владою та катарським телеканалом Al Jazeera, який вважають пов'язаним із рухом ХАМАС [23].

Прем'єр-міністр Ізраїлю Біньямін Нетаньягу звинувачував Al Jazeera у шкоді безпеці держави, співпраці з ХАМАСом та підбурюванні проти ізраїльських військових. Офіс міністра зв'язку Шломо Кархі стверджував про наявність доказів того, що телеканал допомагає ворогу, транслюючи пропаганду ХАМАСу різними мовами. Водночас Al Jazeera відкидає ці звинувачення як наклепницькі та безпідставні.

Новий закон уповноважує уряд Ізраїлю припиняти трансляцію каналу, наказувати закриття офісів, конфіскувати обладнання та блокувати вебсайти іноземних медіа. Будь-яке таке рішення має бути затверджене судом

протягом 24 годин і може діяти до 45 днів з можливістю продовження. Закон є тимчасовим і втрачає чинність 31 липня 2023 року або раніше, якщо уряд скасує режим надзвичайної ситуації [24].

Невдовзі після ухвалення закону уряд Нетаньягу одноголосно проголосував за закриття представництв Al Jazeera в Ізраїлі. Це рішення передбачало конфіскацію обладнання, заборону трансляцій та блокування вебсайтів каналу. Супутникові провайдери Ізраїлю відключили основний кабельний телеканал Al Jazeera.

Цей крок викликав критику з боку міжнародних організацій із захисту свободи преси та прав людини. Комітет захисту журналістів (CPJ) засудив закон, зазначивши, що він створює атмосферу самоцензури та ворожості до преси. Human Rights Watch розкритикувала його як спробу придушити голоси, що критикують порушення прав палестинців. Навіть США, близький союзник Ізраїлю, висловили занепокоєння, наголосивши на важливості роботи журналістів у конфліктних зонах.

Запровадження такого обмежувального закону є яскравим прикладом мілітаризації медіа в Ізраїлі та намаганням контролювати інформаційний простір за допомогою жорстких заходів. Хоча офіційно його метою є захист національної безпеки, критики вбачають у ньому спробу придушити незалежні голоси та приховати можливі порушення прав людини в контексті ізраїльсько-палестинського конфлікту.

Отож можемо виокремити такі особливості мілітаризації ізраїльського та палестинського медіапросторів:

- Активне використання соціальних мереж для поширення пропаганди та дезінформації. Під час загострень протистояння як ізраїльська, так і палестинська сторона (зокрема, рух ХАМАС) залучали цифрові платформи для просування своїх наративів, поширення провокативного контенту та дискредитації опонента. Це свідчить про перенесення інформаційної боротьби у віртуальний простір.

- Запровадження законодавчих обмежень на діяльність іноземних медіа. У квітні 2023 року Кнесет ухвалив тимчасовий закон, який надає уряду Ізраїлю повноваження забороняти роботу іноземних ЗМІ, визнаних загрозою національній безпеці. Цей крок став відображенням намагання влади контролювати інформаційні потоки силовими методами.
- Безпосередні репресивні заходи проти незалежних медіа. Після ухвалення згаданого закону уряд Ізраїлю вирішив закрити представництва катарського телеканалу Al Jazeera, конфіскувати його обладнання та блокувати трансляції та вебсайти на території країни. Це викликало різку критику з боку міжнародних організацій із захисту свободи преси.
- Використання шокуючого контенту для формування сприятливої громадської думки. Обидві сторони конфлікту поширювали через соціальні мережі графічні зображення й відео з метою емоційного впливу на аудиторію та просування своїх наративів. Зокрема, Ізраїль поширював інформацію про нібито звірства з боку палестинців, яка згодом була спростована.
- Намагання приховати можливі порушення прав людини шляхом обмеження доступу ЗМІ. Рішення ізраїльського уряду щодо Al Jazeera розцінюється багатьма як спроба не допустити незалежного висвітлення ситуації в зоні конфлікту та можливих порушень прав палестинського населення.

Розглянемо подану інформацію з точки зору функцій мілітаризації медіапростору в Ізраїлі, можна виділити такі ключові функції [25]:

Функція пропаганди

Використання соціальних медіа для активного поширення пропаганди, дезінформації та вигідних наративів як з боку Ізраїлю, так і палестинського

руху ХАМАС. Це стосується розповсюдження графічного контенту, спрямованого на емоційний вплив на аудиторію.

Функція контролю інформаційного простору

Ухвалення законів, що дозволяють забороняти діяльність іноземних ЗМІ та блокувати їхні трансляції й вебресурси на території Ізраїлю за мотивами національної безпеки. Це є спробою обмежити присутність альтернативних джерел інформації.

Функція приховування можливих порушень

Обмеження доступу незалежних медіа, таких як Al Jazeera, до зони конфлікту може бути спрямоване на запобігання висвітленню потенційних порушень прав людини з боку ізраїльської сторони.

Функція формування громадської думки

Поширення шокуючих відео та фотографій, які нібито демонструють звірства опонента, використовується для впливу на громадську думку та мобілізації підтримки власних дій, навіть якщо згодом ця інформація спростовується.

Функція інформаційного домінування

Мілітаризація медіапростору є складовою ширших зусиль щодо встановлення контролю над інформаційними потоками та просування вигідної наративи в рамках тривалого ізраїльсько-палестинського протистояння.

Отже, мілітаризація медіа в Ізраїлі виконує низку функцій, пов'язаних з пропагандою, контролем інформації, приховуванням порушень, формуванням громадської думки та досягненням інформаційного домінування в контексті безпекових викликів конфлікту з палестинцями.

Мілітаризація медіапростору в Ізраїлі відображає прагнення влади контролювати інформаційні потоки, обмежувати доступ незалежних ЗМІ та просувати вигідні для держави наративи, часто з порушенням принципів свободи слова та преси. Це явище тісно пов'язане з безпековими міркуваннями в умовах триваючого збройного протистояння.

Висновки до першого розділу

Дослідження явища «мілітаризації» української мови в теоретичному аспекті дає змогу визначити причини його появи в медійній комунікативній сфері, функції, способи вербального вираження. Поняття мілітаризації мови виявляється через використання військової термінології, образів та риторики, що може мати значний вплив на сприйняття і поведінку аудиторії. Функції мілітаризованої мови включають стимулювання емоційної реакції, підсилення почуття загрози та формування стереотипів. Комунікативно-прагматичний вплив мілітаризованої мови на свідомість реципієнтів у соціальних мережах є актуальною проблемою, що вимагає подальшого дослідження та уваги з боку спеціалістів. Розуміння цих аспектів має велике значення для формування критичного мислення та медійної грамотності в сучасному інформаційному суспільстві. Мілітаризована мова може мати як позитивний, так і негативний вплив на реципієнтів: з одного боку, згуртовувати, надихати, ініціювати, а з іншого – знижувати рівень емпатії, критичного мислення, розпалювати ворожнечу, створювати атмосферу страху. Це залежить від низки факторів, зокрема: контексту, у якому використовуються мілітаризовані мовні елементи; комунікативно-прагматичних цілей, які ставить перед собою автор повідомлення, рівня медійної освіти реципієнтів тощо. Також було розглянуто соціально-політичну ситуацію в Ізраїлі як приклад мілітаризації медіапростору. Це допомогло висвітлити функції такого підходу держави з погляду принципів

свободи преси та права на інформацію. У ході дослідження підтвердилась важливість пошуку балансу між безпековими потребами та демократичними цінностями.

РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ МІЛІТАРИЗОВАНОЇ МОВИ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ FACEBOOK

2.1. Мілітаризація української мови на лексико-семантичному рівні в соціальній мережі Facebook

Мілітаризація української мови на лексико-семантичному рівні в соціальній мережі Facebook є складною проблемою, яка відображає вплив військової термінології та образів на спілкування в онлайн-середовищі. На Facebook активно використовуються військові терміни та візуальні символи, що можуть впливати на сприйняття користувачів та формувати їхні погляди на різні аспекти життя. Це може включати в себе використання військової термінології у політичних дискусіях, соціальних обговореннях або в контексті подій, що стосуються оборони та безпеки. Мілітаризація мови на Facebook також може впливати на формування мовної культури та сприйняття певних слів чи виразів у звичайному спілкуванні. Розуміння цього явища важливе для аналізу мовного простору соціальних мереж та розвитку медійної грамотності серед користувачів [11].

В Україні триває війна, і хоча територія бойових дій обмежена здебільшого східними та південними регіонами, вона впливає і на жителів всієї країни. Якщо за період з березня по жовтень 2014 року українські інтернет-користувачі стали вдвічі більш мілітаризованими, то сьогодні, під час воєнного стану, їхня активність зашкалює. Про це свідчить кількість користувачів на спеціалізованих військових форумах, які широко використовують військову лексику в соцмережах, пишуть все більше постів про війну. Також значно зросла кількість щоденних постів на форумах,

присвячених зброї, виживанню в умовах війни, військовій підготовці (загалом було проаналізовано 16 найактивніших та найпопулярніших форумів). Якщо на початку березня середня кількість постів на день становила 288, то наприкінці жовтня ця цифра зросла до 552 постів. Причому збільшення відбувалося стрибками — часом кількість постів про війну сягала майже тисячі на день [5].

Цікаво, що при цьому сильно знизилася активність на реконструкторських форумах, форумах про страйкбол та пейнтбол, які були дуже поживлені у квітні перед початком АТО. Кількість щоденних постів на таких форумах зменшилася з 412 до 127. Аналітики припускають, що частина аудиторії почала брати участь у бойових діях, крім того, люди стали більше цікавитись справжньою зброєю та військовою підготовкою, ніж військовими іграми.

Також у ході дослідження було проаналізовано 13 млн постів у соціальній мережі Facebook в українському сегменті інтернету щодо військової лексики в постах. В результаті аналітики склали словник військової лексики, до якого увійшло близько 80 слів, що найчастіше вживаються. Топ-9 найпопулярніших військових слів в українському сегменті соцмереж станом на 1 вересня:

- бомбардування/бомбардування - 7 500 застосувань
- танк - 5 800 застосувань
- БТР - 5 200 застосувань
- артилерія/гармати - 5 100 застосувань
- сховище - 2 600 застосувань
- міномет - 2500 застосувань
- калаш/АК/автомат Калашнікова - 2 100 застосувань
- бронь/бронешилети - 1 500 застосувань
- котел - 1 100 застосувань [12].

Якщо у березні у соціальних мережах кожна публікація містила 1,72 таких слів, то вже у жовтні ця цифра становила 2,85 слова. Крім того, самих

постів на військову тематику побільшало вдвічі: близько 28 400 на день на початку вересня, але вже 54 000 — у жовтні.

Мілітаризація мови – це процес, який характеризується поширенням та закріпленням у мові лексики, фразеології, граматичних форм, пов'язаних з військовою сферою. Це явище може мати як позитивні, так і негативні наслідки, залежно від контексту та мети використання.

В українській мові мілітаризація спостерігається, зокрема, в соціальній мережі Facebook. Це проявляється на лексико-семантичному рівні у таких аспектах:

1. Активізація військової лексики:

– Поширення слів, пов'язаних з військовою діяльністю: «війна», «ворог», «атака», «оборона», «зброя» тощо.

– Використання військових термінів у невійськовому контексті: «захопити ініціативу», «вести переговори з жорсткої позиції», «ліквідувати проблему».

2. Вживання метафор та образів, пов'язаних з війною:

– «Поле битви», «фронт», «окопи», «солдати», «герої».

– Порівняння людей, подій, явищ з військовими об'єктами та діями.

3. Підвищення емоційної напруженості мови:

– Використання окликів, риторичних запитань, наказового способу дієслів.

– Акцент на сильних емоціях: гнів, ненависть, страх.

4. Знеособлення людей:

– Вживання абстрактних іменників замість конкретних: «противник», «ворог», «терористи».

– Ототожнення людей з військовими об'єктами: «зачистити територію», «знищити ворога».

Причини мілітаризації мови в Facebook:

– повномасштабне російське вторгнення на територію України;

– патріотичні настрої та прагнення до перемоги;

- пропаганда в ЗМІ та соціальних мережах;
- недостатня медіаграмотність користувачів.

Наслідки мілітаризації мови в Facebook:

- зростання агресивності та ворожості в суспільстві;
- зниження рівня емпатії та співчуття до людей;
- спрощення та поляризація мислення;
- ускладнення мирного вирішення конфліктів.

Рекомендації щодо нейтралізації мілітаризації мови в Facebook:

- уникати вживання військової лексики у не воєнному контексті;
- використовувати більш нейтральні та мирні слова та фрази;
- звертати увагу на емоційну напруженість мови та намагатися її знизити;
- підкреслювати цінність людського життя та уникати знеособлення людей [17].

Свідоме ставлення до мови – це внесок у мирне та гуманне майбутнє. Користувачі Facebook повинні бути критичними до інформації, яку вони читають, та не піддаватися на маніпуляції з боку тих, хто використовує мілітаризовану мову для розпалювання ворожнечі та ненависті.

Спільно ми можемо зробити Facebook простором для конструктивного діалогу та взаєморозуміння.

2.2. Граматичний аналіз мілітаризованих мовних конструкцій у соціальній мережі Facebook

Мілітаризовані мовні конструкції використовуються для відображення військових аспектів у мові. Вони можуть бути використані для звернення до військових тем, об'єктів або дій. Такі конструкції можуть містити в собі терміни, що асоціюються зі збройними силами, бойовими операціями, тактикою, зброєю, військовою стратегією тощо. Наприклад, фрази «атакувати ворога», «обороняти позицію», «завдати удар» є прикладами

мілітаризованих мовних конструкцій. Ці конструкції можуть бути використані як у формальних текстах, так і у неформальному спілкуванні, а також у медіа, політиці та інших галузях. Вони можуть мати емоційне забарвлення або викликати асоціації з військовими подіями чи ситуаціями [9].

Грамотичний аналіз мілітаризованих мовних конструкцій у соціальній мережі Facebook є важливою складовою дослідження впливу мілітаризації на комунікаційні процеси. У цьому контексті відбувається аналіз не лише окремих лексичних одиниць, а й способів їх поєднання в речення та вирази.

Особлива увага приділяється синтаксичним особливостям мілітаризованої мови. Виявлення різних граматичних конструкцій, їх структур та сполучень допомагає зрозуміти механізми формування мілітаризованого дискурсу. Наприклад, можливе дослідження вживання різних часових форм дієслів, використання пасивних або активних конструкцій, а також специфікація суб'єкта та об'єкта в реченні [11].

Крім того, важливо аналізувати специфічні граматичні конструкції, які характерні саме для мілітаризованої мови. Це можуть бути скорочені форми, технічні терміни, аббревіатури та інші специфічні мовні одиниці, які набувають особливого значення в контексті військової тематики.

Такий граматичний аналіз допомагає краще розуміти природу та механізми функціонування мілітаризованої мови в соціальних мережах, а також виявити можливі шляхи контролю та регулювання використання такої мови з метою підвищення якості комунікації та зниження конфліктності у віртуальному просторі.

Мілітаризовані мовні конструкції – це мовні конструкції, які лексично, морфологічно, синтаксично та стилістично пов'язані з воєнною тематикою. Їх мета – створити атмосферу ворожнечі, протистояння, антагонізму [5].

У Facebook мілітаризовані мовні конструкції використовуються для:

- Пропаганди певних політичних ідей.
- Розпалювання ворожнечі до певних груп людей.

– Маніпуляції думкою користувачів.

Грамматичні особливості мілітаризованих мовних конструкцій:

– Лексика: наявність слів, пов'язаних з війною, зброєю, військовими діями (наприклад, «ворог», «атакувати», «знищити»).

– Морфологія: переважання дієслів наказового способу, іменників у множині (наприклад, «воюйте», «вороги»).

– Синтаксис: використання імперативно-окличних речень (наприклад, «Знищимо ворога!», «Ми переможемо!»).

– Стилїстика: вживання метафор, порівнянь, епітетів (наприклад, «Наша країна – це фортеця», «Ворог – це гадюка»).

Вплив мілітаризованих мовних конструкцій на сприйняття інформації користувачами:

– Створюють атмосферу ворожнечі, протистояння, антагонізму.

– Знижують критичне мислення користувачів.

– Маніпулюють думкою користувачів.

Важливо зазначити:

– Мілітаризовані мовні конструкції можуть мати негативний вплив на психологічний стан користувачів.

– Використання мілітаризованих мовних конструкцій може призвести до ескалації конфліктів.

Дослідження мілітаризованих мовних конструкцій може допомогти у розробці методів протидії дезінформації та розпалюванню ворожнечі в соціальних мережах [4].

Грамматичний аналіз мілітаризованих мовних конструкцій у соціальній мережі Facebook має на меті не лише виявлення типових граматичних форм, але й розуміння їхньої ролі у формуванні комунікативного контексту. Цей аналіз може охоплювати не лише структурні особливості, а й виразні засоби, такі як інтонація, тон, темп мовлення, які також відіграють важливу роль у передачі мілітаризованого спілкування.

Дослідження граматичних конструкцій у соціальній мережі Facebook дозволяє виявити певні тенденції у використанні мови, які можуть бути пов'язані з психологічними чинниками, політичною ситуацією, або специфікою аудиторії. Наприклад, можливе виявлення переваги деяких граматичних структур у виразі агресивних або воєнних ідей, що свідчить про залучення мовних засобів до підтримки певних соціальних або політичних поглядів [2].

Такий глибокий граматичний аналіз сприяє розумінню механізмів впливу мілітаризованої мови на сприйняття та поведінку користувачів соціальної мережі. Виявлення граматичних закономірностей дозволяє виявити можливості для втручання та корекції мовного спілкування з метою підвищення рівня міжособистісної толерантності та конструктивності у віртуальному середовищі.

2.3. Дискурс-аналіз текстів із мілітаризованою мовою

Дискурс-аналіз текстів з мілітаризованою мовою є важливим етапом дослідження впливу мілітаризації на комунікаційні процеси. Це аналіз передбачає не лише виявлення вживання мілітаризованих термінів та фраз, але й розкриття їхнього контекстуального значення та впливу на сприйняття тексту.

У рамках дискурс-аналізу вивчаються не лише окремі текстові одиниці, але й їхні взаємозв'язки та вплив на формування загального смислу та інтерпретацію тексту. Зокрема, досліджуються риторичні прийоми, вживання мовних засобів для маніпуляції аудиторією, а також способи структурування тексту для досягнення певної цілі чи ефекту [11].

Дискурс-аналіз текстів з мілітаризованою мовою дозволяє виявити не лише зовнішній прояв мілітаризації, але й внутрішню логіку та механізми її функціонування. Цей аналіз допомагає краще зрозуміти механізми впливу

мілітаризованої мови на суспільство та розробити стратегії протидії її негативному впливу.

Дискурс-аналіз текстів з мілітаризованою мовою – це метод дослідження, який використовується для вивчення того, як мова використовується для створення та підтримки певних дискурсів, пов'язаних з війною та насильством.

Метою дискурс-аналізу текстів з мілітаризованою мовою є:

- Визначити ключові теми та дискурсивні стратегії в текстах.
- Проаналізувати, як мова використовується для конструювання реальності та впливу на думки та дії людей.
- Вивчити вплив мілітаризованої мови на суспільство.

Дискурс-аналіз текстів з мілітаризованою мовою може допомогти:

- Зрозуміти, як мова використовується для розпалювання ворожнечі та виправдання насильства.
- Розкрити маніпуляційні стратегії, що використовуються в текстах з мілітаризованою мовою.
- Підвищити обізнаність про негативний вплив мілітаризованої мови на суспільство.

Методи дискурс-аналізу текстів з мілітаризованою мовою:

- Аналіз лексики: вивчення слів та словосполучень, що використовуються в текстах, та їх конотацій.
- Аналіз граматики: вивчення того, як граматичні структури використовуються для створення певного ефекту.
- Аналіз риторики: вивчення того, як риторичні прийоми використовуються для переконання та впливу на аудиторію.
- Аналіз контексту: вивчення того, як контекст впливає на значення текстів з мілітаризованою мовою.

Дискурс-аналіз текстів з мілітаризованою мовою – це важливий інструмент для дослідження того, як мова використовується для розпалювання ворожнечі та виправдання насильства.

Важливо зазначити:

– Дискурс-аналіз текстів з мілітаризованою мовою – це складне завдання, яке потребує спеціальних знань та навичок.

– Необхідно враховувати контекст, в якому використовуються тексти з мілітаризованою мовою, та інтерпретувати їх з обережністю.

Дискурс-аналіз текстів з мілітаризованою мовою може допомогти у розробці методів протидії дезінформації та розпалюванню ворожнечі в суспільстві.

Для прикладу дискурс-аналізу тексту з мережі Facebook розглянемо наступне повідомлення:

«Вороги вже за нашими дверима! Наша країна знову потребує героїв! Готуймося до боротьби і відстоюймо нашу незалежність!»

Для початку аналізу розглянемо лексичний та семантичний аспекти цього тексту. Використання слів «вороги», «герої», «боротьба», «незалежність» має мілітаризований характер і спонукає до військового сприйняття ситуації. Така лексика створює образ внутрішньої або зовнішньої загрози та закликає до мобілізації для захисту країни [3].

У риторичному плані текст має апелятивний характер, спрямований на емоційне залучення аудиторії. Використання окликів та закликів "готуймося до боротьби" створює враження невідкладності та необхідності дії.

Далі, у синтаксичному аспекті можна відзначити просту будову речення, що підкреслює прямолінійний та емоційний характер висловлювання. Відсутність складних синтаксичних конструкцій сприяє легкому сприйняттю та запам'ятовуванню повідомлення.

Зазначений текст ілюструє типовий приклад використання мілітаризованої мови в соціальних мережах, спрямований на мобілізацію аудиторії та формування певних соціально-політичних уявлень. Цей аналіз дозволяє краще зрозуміти механізми впливу таких текстів на сприйняття та поведінку користувачів [7].

2.4. Семантичні трансформації лексичних одиниць під час війни.

Лексика будь-якої мови є чутливим індикатором соціальних змін і відображає найважливіші процеси, що відбуваються в суспільстві. Воєнний час характеризується інтенсивними лексичними змінами, оскільки мова адаптується до нових реалій, потреб і викликів, які виникають у зв'язку з воєнними діями.

Семантичні трансформації, тобто зміни в значенні слів, є одним із найбільш помітних явищ, що відбуваються в лексиці під час війни. Ці зміни можуть мати різні форми, такі як розширення чи звуження значення, метафоризація, переосмислення та ін. Дослідження цих процесів є важливим для розуміння динаміки мовних змін і взаємозв'язку між мовою та суспільством в умовах воєнного конфлікту.

Серед мовних засобів, що потрібно виокремити:

- власне неолексеми – лексичні одиниці з новою формою і змістом (переважно запозичення);
- новотвори – лексичні одиниці, утворені за існуючими словотвірними моделями зі слів, що вже функціонують у мові;
- трансформації – лексичні одиниці у яких форма пов'язується зі значенням, яке попередньо передавалось іншими словами;
- семантичні неологізми – форми, що вже існують у мові, але які або повністю змінюють значення, або вже існуюча семантична структура розширюється новим лексико-семантичним варіантом [26].

Розглянемо декілька типових семантичних трансформацій, що відбуваються з лексичними одиницями під час війни:

- **Розширення значення.** Деякі слова, що раніше мали більш вузьке значення, розширюють свій семантичний обсяг, щоб охопити нові

реалії воєнного часу. Наприклад, слово «окоп» раніше було пов'язане виключно з військовою сферою, але в умовах війни його значення може розширитися для позначення будь-якого укриття чи захисної споруди.

- **Звуження значення.** Навпаки, інші слова можуть звужувати своє значення, зосереджуючись на конкретних аспектах, актуальних для воєнної ситуації. Наприклад, слово «вогонь» може втратити свої периферійні значення і використовуватися переважно для позначення стрільби чи артилерійського обстрілу.
- **Метафоризація.** Під час війни активізуються процеси метафоризації, коли слова переносять своє значення з однієї сфери на іншу на основі подібності чи аналогії. Наприклад, слово «бавовна», що набуло значення вибуху в росії: «Українські вертоліт-ники «доставляють» окупантам «бавовну»»; «Доставка бавовни»: показали унікальні кадри роботи літаків МіГ-29 та вертолітників ЗСУ [27].
- **Переосмислення.** Деякі слова можуть зазнавати семантичних зсувів, коли їхнє значення переосмислюється в контексті воєнних реалій. Наприклад, слово «фронт» може позначати не лише лінію зіткнення військ, а й символічний поділ на «своїх» і «чужих» у суспільстві.

Семантичні трансформації лексичних одиниць під час війни відбуваються в результаті складної взаємодії різних чинників, таких як потреба в нових найменуваннях, емоційний вплив війни на мовців, ідеологічні настанови та пропаганда. Ці процеси є динамічними і можуть призводити як до стійких змін у лексиці, так і до тимчасових зрушень, обумовлених конкретною ситуацією [28].

Дослідження семантичних трансформацій лексичних одиниць під час війни має велике значення для лінгвістики, соціолінгвістики, історії мови та інших суміжних дисциплін. Воно допомагає зрозуміти механізми мовних змін, взаємозв'язок між мовою та соціальними процесами, а також роль мови

у відображенні та конструюванні суспільних реалій в умовах воєнного конфлікту.

Розглянемо зміну зацікавленості користувачів пошукової системи Google упродовж останніх 5 років (травень 2019 року – лютий 2024). Дані взяті з сервісу Google Trends.

Бавовна

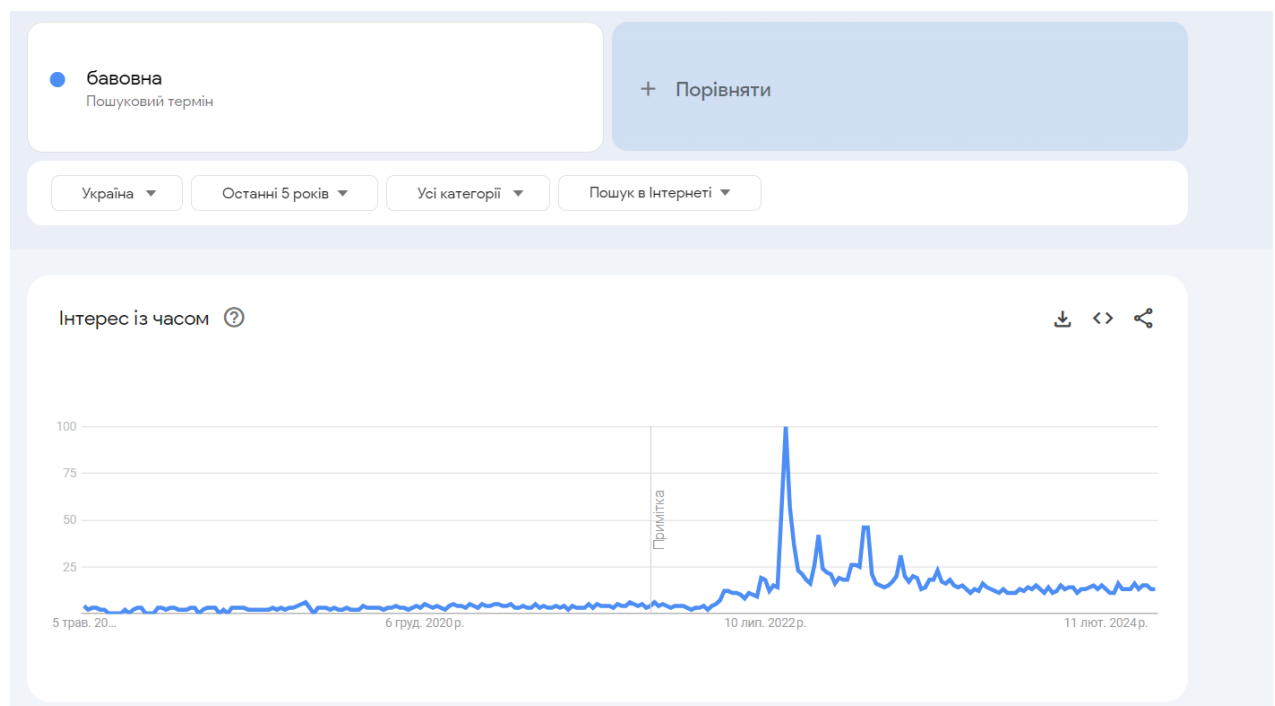

табл.1

Нове іронічне значення лексеми «вибух» через помилковий переклад російського слова «хлопок». У російських інформаційних повідомленнях слово «хлопок» (в прямому значенні – «бавовна») використовувалося як евфемізм замість «вибух» [29]. Згодом це слово ввійшло до українського воєнного лексикону з новим значенням «вибух». Наразі воно активно застосовується в медіапросторі.

Мопед

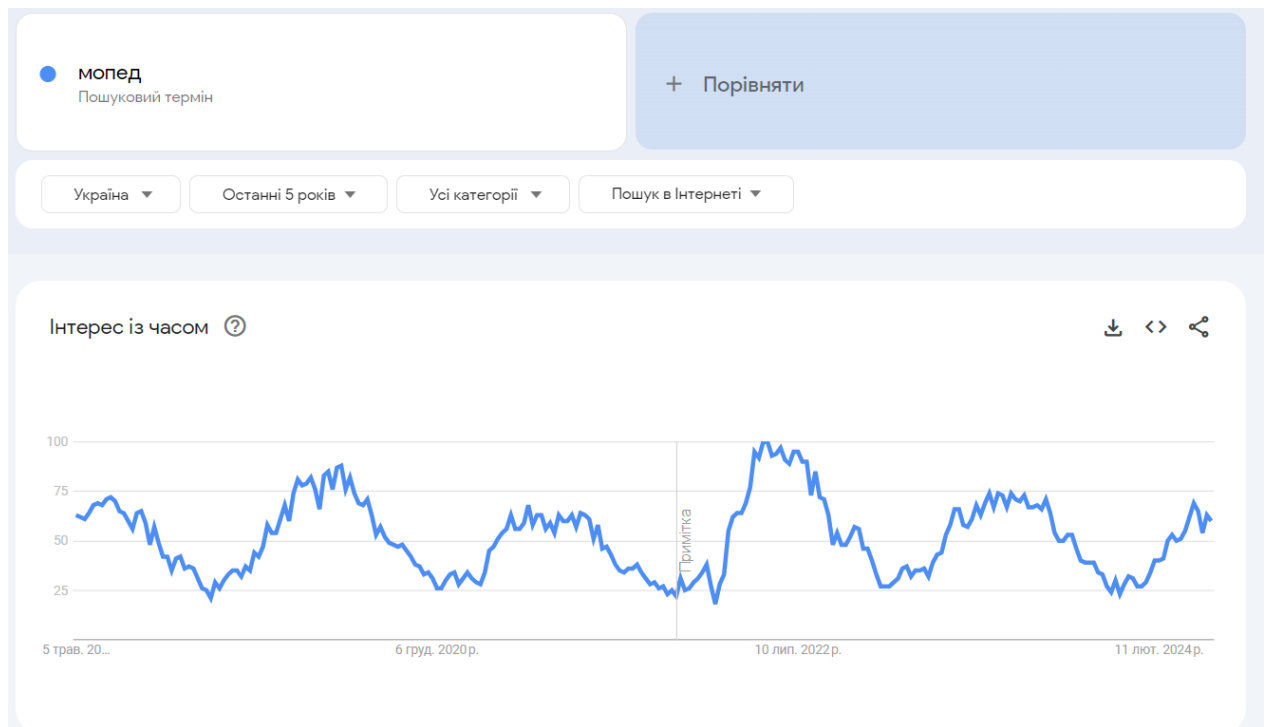

табл. 2

Початкове значення цього слова, як відомо, пов'язане з назвою легкого двоколісного транспортного засобу. Проте у воєнному контексті слово «мопед» набуло нового переносного значення, ставши жаргонною назвою для дронів-камікадзе Shahed 136. Це нове сленгове значення виникло внаслідок образної асоціації звуку, який видають ці боєприпаси під час польоту, зі звуком старого мопеда.

Таке метафоричне перенесення назви на інший об'єкт на основі акустичної подібності є типовим прикладом семантичної трансформації шляхом метафоризації. Воно ілюструє творчий потенціал мови та її здатність адаптуватися до специфічних комунікативних потреб у воєнний період.

Нуль

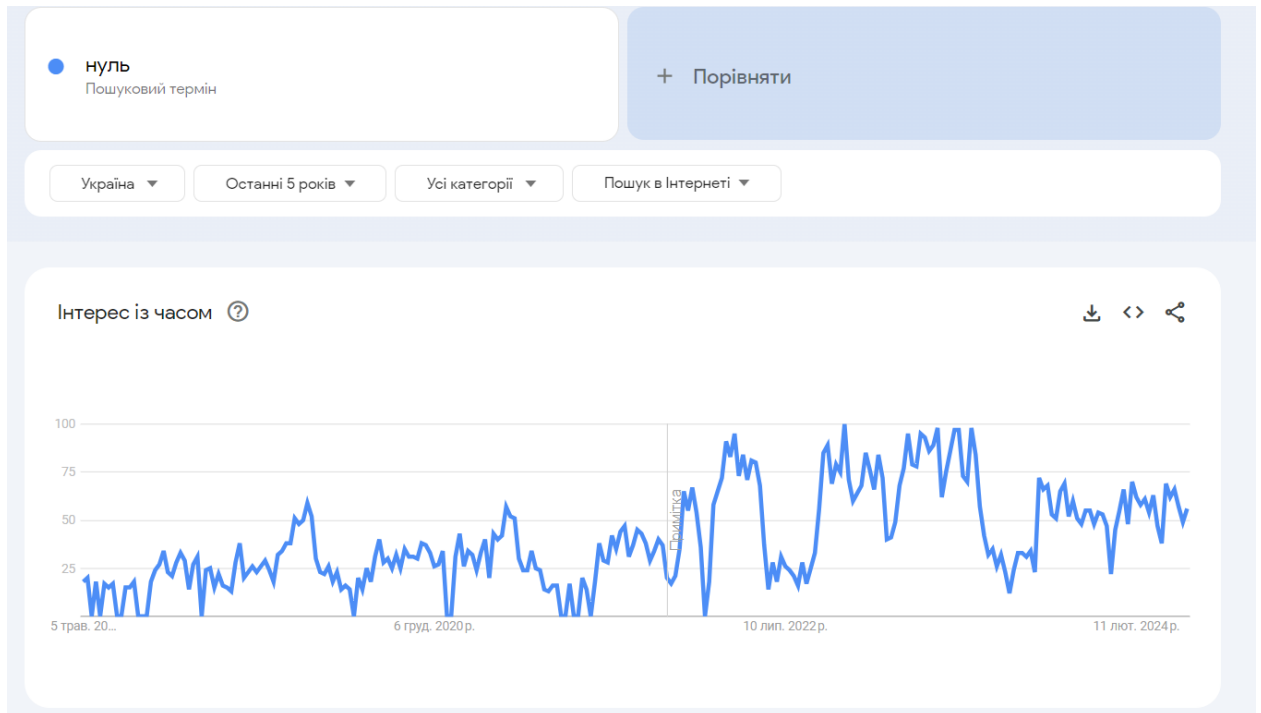

табл. 3

У довоєнному вжитку «нуль» мав значення числового знака для позначення відсутності чогось або найнижчого ступеня вираження певної величини. Проте в контексті воєнних дій це слово набуло додаткового специфічного значення «перша лінія фронту». У цій новій конотації лексема метафорично позначає найбільш небезпечну ділянку бойових дій, де відбуваються пряме зіткнення та запеклі бої між сторонами. Це місце розташування передових підрозділів, безпосередній «нульовий» рубіж лінії фронту.

Таке семантичне перенесення пов'язане з концептуалізацією нульової точки, звідки починається відлік, як найгарячішої зони бойових дій. Це метафоричне перенесення може асоціюватися з «вогневою точкою» або епіцентром запеклих боїв.

Тривога

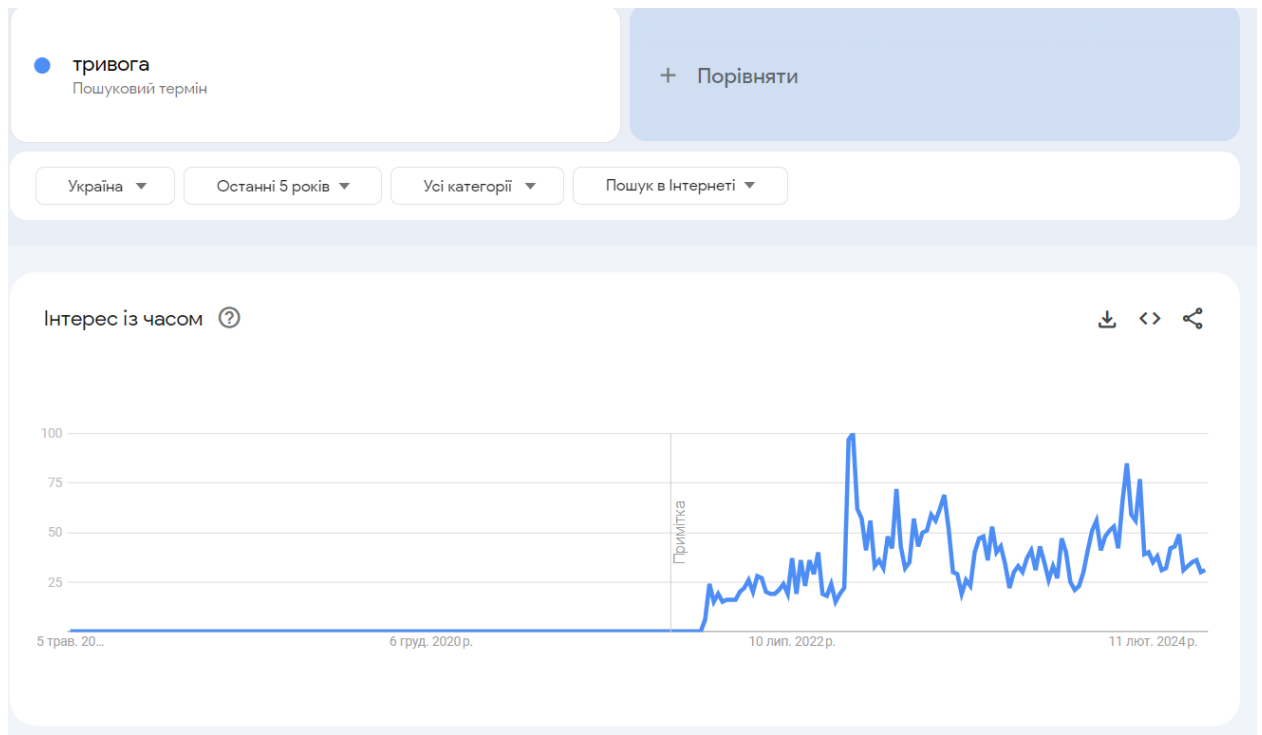

табл. 4

У своєму традиційному значенні лексема позначає стан хвилювання, занепокоєння. Утім в умовах війни це слово набуло додаткової конотації, ставши спеціальним терміном для позначення сигналу оповіщення про можливий ракетний обстріл чи авіанальоти.

Вислови на кшталт «була оголошена тривога», «сирени тривоги пролунали о 6-ій ранку» або «перебувати в укритті під час тривоги» стали невід'ємною частиною воєнного медійного дискурсу та повсякденної комунікації в будь-якому населеному пункті України.

Приліт

Слово «приліт» зазвичай асоціюється з мирним контекстом, здебільшого пов'язаним із подорожами або рухом. Однак під час війни його значення може зазнати значної трансформації, відображаючи нові реалії та загрози, з якими стикаються люди в зоні конфлікту: влучання снаряду, ракети або іншого військового засобу у певне місце. Це індикатор небезпеки, пошкоджень і потенційних жертв.

Під час війни семантичне значення «прильоту» змінюється з позитивного або нейтрального, що асоціюється з мирними подіями, на термін, який вказує на військові загрози, небезпеки та руйнування. Ця зміна підкреслює, як війна впливає на мову та повсякденне життя людей, які стикаються з небезпекою та необхідністю постійної готовності.

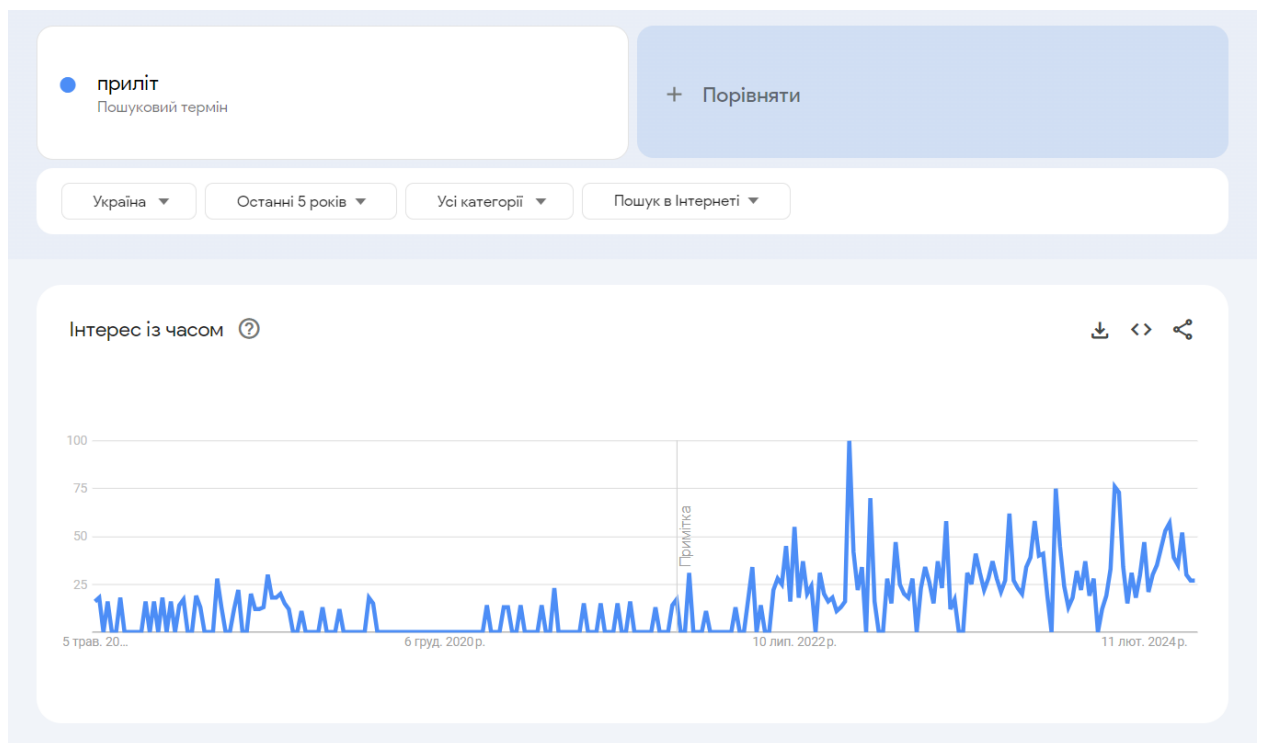

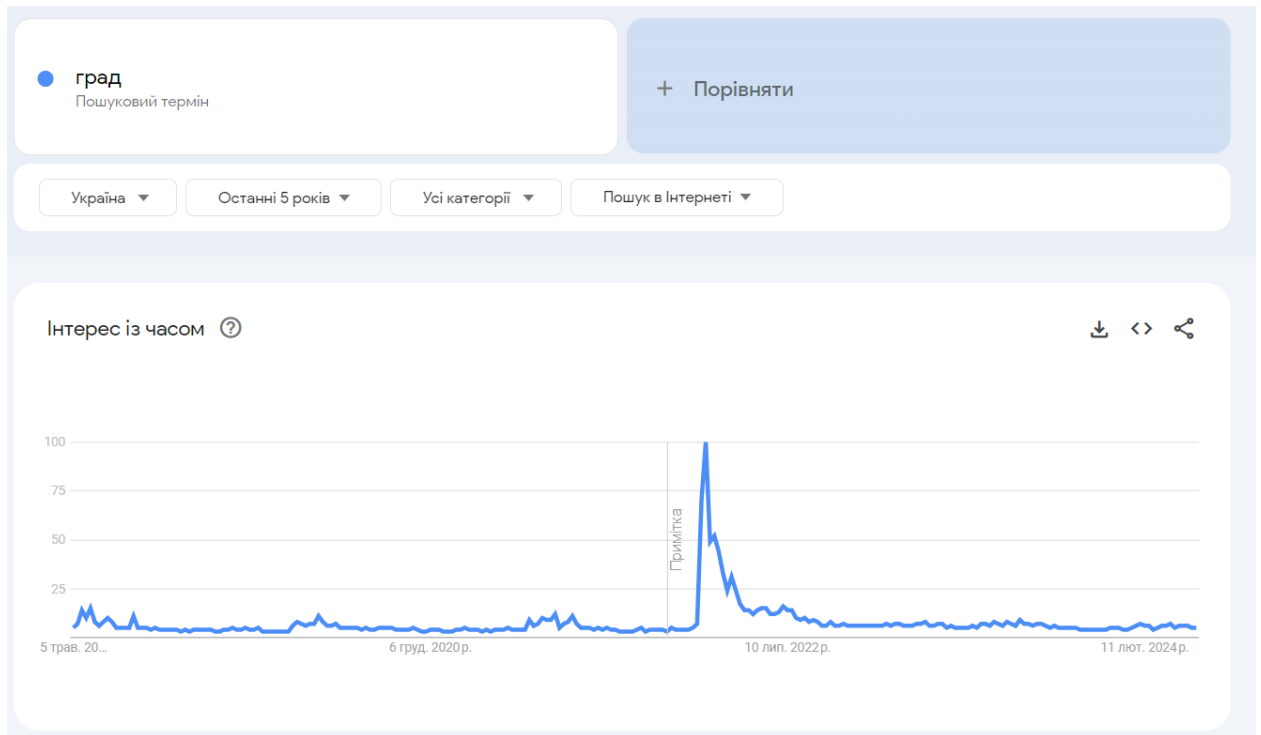
табл.5

Град

У мирний час це слово зазвичай асоціюється з погодними явищами, тоді як під час війни воно набуває зовсім іншого сенсу, пов'язаного з військовою технікою та обстрілами.

Інше ж значення має система «Град». Це скорочена назва для системи залпового вогню «БМ-21 Град», що є видом військової техніки, призначеної для масованого обстрілу. Це зброя, яка випускає ракети або снаряди у великій кількості, що завдає значних руйнувань на великих площах.

Коли у військовому контексті говорять про «град», мається на увазі масований артилерійський обстріл за допомогою системи «Град», що може спричинити значні руйнування і людські жертви.

Отож війна створює особливі умови, за яких лексика набуває особливого значення. Небезпечні ситуації впливають на те, як люди сприймають та описують світ довкола, і, відповідно, на зміни у значенні слів. Це також свідчить про здатність мови адаптуватися до нових умов і потреб. Коли певні події або обставини, такі як війна, набувають центрального значення, лексичні одиниці адаптуються для відображення цих змін.

Висновки до другого розділу

У Розділі 2. «Лінгвопрагматичний аналіз мілітаризованої мови в соціальній мережі Facebook» розглянуто детальні аспекти використання мілітаризованої лексики, граматичних конструкцій та дискурсу української мови в контексті соціальної мережі Facebook.

У підрозділі 2.1 досліджено прояви мілітаризації української мови на лексико-семантичному рівні, зокрема, виявлено типові лексичні одиниці та їх значення, які використовуються учасниками соціальної мережі для вираження мілітаризованих концепцій.

У розділі 2.2 зосереджено увагу на граматичному аналізі мілітаризованих мовних конструкцій, що використовуються у Facebook. Автор проаналізував особливості синтаксичних засобів та їхню роль у формуванні мілітаризованого дискурсу.

У підрозділі 2.3 проведено дискурс-аналіз текстів, у яких використовується мілітаризована мова. Досліджено структуру та особливості дискурсу, виявлено семантичні та прагматичні відтінки, що характеризують специфіку комунікативних практик учасників соціальної мережі Facebook.

У підрозділі 2.4 висвітлено семантичні трансформації лексичних одиниць, що відбулися внаслідок змін у соціальному, політичному та культурному контекстах.

Загальний аналіз цього розділу свідчить про значущість вивчення мілітаризованої мови в онлайн-комунікації та її вплив на формування публічної думки та соціокультурні процеси. Дослідження цих аспектів має важливе значення для розуміння сучасних комунікативних тенденцій та побудови ефективної комунікаційної стратегії в онлайн-середовищі.

РОЗДІЛ 3. ДЕМІЛІТАРИЗАЦІЯ МОВИ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

3.1. Шляхи та методи демілітаризації мови

Шляхи та методи демілітаризації мови представляють собою комплексний підхід, спрямований на зменшення впливу мілітарної термінології та агресивних мовних конструкцій у спілкуванні. Основні методи включають освітні кампанії та інформаційні проекти, спрямовані на підвищення медійної грамотності та свідомості громадян щодо використання мовних засобів.

Одним із шляхів демілітаризації мови є активна пропаганда мирних цінностей та діалогу, спрямованих на зміцнення взаєморозуміння та співробітництва. Це може включати організацію громадських заходів, дискусійних панелей, а також створення спеціалізованих медійних продуктів, які сприяють мирному спілкуванню.

Крім того, важливим аспектом є розробка рекомендацій та стандартів щодо використання мови в публічному дискурсі, спрямованих на виключення агресивних термінів та формулювань, а також стимулювання використання конструктивних та мирних мовних засобів [12].

Загалом, шляхи та методи демілітаризації мови передбачають широкий спектр заходів, спрямованих на культурне та соціальне перетворення спілкування, з метою створення сприятливого мовного середовища для розвитку гармонійних відносин та сприяння миру та порозумінню.

Демілітаризація мови – це процес свідомого вилучення з мови слів, словосполучень та фразеологізмів, пов'язаних з війною та насильством.

Мета демілітаризації мови:

- Знизити рівень ворожнечі та агресії в суспільстві.
- Сприяти миру та порозумінню.

– Захистити дітей від впливу мілітаризованої мови.

Шляхи демілітаризації мови:

- використання нейтральних слів замість лексем з мілітарним значенням;
- уникнення метафор та порівнянь, пов'язаних з війною;
- використання гумору та сатири для висміювання мілітаризованої мови.

Методи демілітаризації мови:

- освітня робота: пояснення людям негативного впливу мілітаризованої мови;
- створення словників демілітаризованої мови;
- підтримка медіа, які використовують демілітаризовану мову.

Отже, демілітаризація мови – це складний процес, який потребує зусиль з боку всієї суспільності.

Важливо зазначити:

- Демілітаризація мови не означає відмови опору.
- Демілітаризація мови не є тотожною цензурі.

Демілітаризація мови – це шлях до створення більш мирного та гуманного суспільства.

Ось декілька прикладів демілітаризації мови:

- Замість слова «війна» можна використовувати слово «конфлікт».
- Замість слова «ворог» можна використовувати слово «супротивник».
- Замість слова «знищити» можна використовувати слово «подолати».

Демілітаризація мови – це не лише заміна слів, але й зміна способу мислення [9].

Важливо усвідомлювати, що мова може бути як інструментом миру, так і інструментом війни.

Шляхи та методи демілітаризації мови є важливим аспектом соціокультурної трансформації та миру в суспільстві. Основними стратегіями є використання альтернативних, менш агресивних слів та виразів замість мілітарних термінів, а також створення сприятливого медійного середовища, у якому панують мир та порозуміння.

Один зі способів демілітаризації мови полягає в заміні військової лексики на більш нейтральні терміни та евфемізми. Наприклад, замість слова «ворог» можна використовувати слова «супротивник» або «противник». Це дозволяє зменшити агресивний характер спілкування та сприяє мирному діалогу.

Ще одним шляхом демілітаризації мови є уникнення використання метафор та порівнянь, пов'язаних з військовими діями, у публічному спілкуванні. Замість цього, важливо звертатися до мовних засобів, які сприяють розумінню, співробітництву та взаєморозумінню [12].

Крім того, для досягнення демілітаризації мови необхідна підтримка з боку медіа. Медійні компанії можуть активно працювати над створенням контенту, який використовує мову миру та співробітництва, а також уникати публікації матеріалів, що пропагують військову агресію.

Шляхи та методи демілітаризації мови вимагають системної роботи з боку суспільства, освітніх та медійних інституцій. Це складний процес, що вимагає часу та зусиль, проте його важливість полягає у створенні мирного та гуманного спілкування у суспільстві.

3.2. Роль медіа в демілітаризації мовного простору

Роль медіа в демілітаризації мовного простору є надзвичайно важливою, оскільки медіа відіграють ключову роль у формуванні мовної культури та визначенні громадської думки. Медійні платформи, такі як телебачення, радіо, газети та онлайн-портали, мають величезний вплив на сприйняття інформації та формування мовних стереотипів у суспільстві.

Передусім медіа можуть впливати на демілітаризацію мовного простору шляхом уникнення використання військової термінології та агресивних мовних засобів у своєму контенті. Важливо, щоб медійні продукти створювалися з урахуванням мовних норм, що сприяють мирному та

конструктивному спілкуванню, а також уникати пропаганди військових конфліктів.

Другим аспектом ролі медіа в демілітаризації мовного простору є їхня здатність до просвітницької та освітньої діяльності. Медійні платформи можуть створювати та поширювати освітні матеріали, які спрямовані на усвідомлення негативних наслідків використання мілітаризованої мови та підтримувати кампанії з демілітаризації мовного простору.

Крім того, медіа можуть активно співпрацювати з громадськістю та громадськими організаціями для створення спільних ініціатив з демілітаризації мови. Це може включати проведення громадських обговорень, публікацію аналітичних матеріалів та організацію кампаній із залучення громадської уваги до проблеми мілітаризації мовного простору [6].

Загалом, медіа мають величезний потенціал у демілітаризації мовного простору та формуванні миру та злагоди в суспільстві. Вони можуть виступати в ролі каталізатора для зміни мовних стереотипів та сприяти розвитку мирного та гуманного спілкування серед громадян.

З одного боку, медіа можуть розпалювати ворожнечу та пропагувати насильство, використовуючи мілітаризовану мову.

З іншого боку, медіа можуть сприяти миру та порозумінню, використовуючи демілітаризовану мову.

Ось кілька способів, якими медіа можуть демілітаризувати мовний простір:

- Використання нейтральних слів замість слів з мілітарним значенням.
- Уникнення метафор та порівнянь, пов'язаних з війною.
- Використання гумору та сатири для висміювання мілітаризованої мови.
- Надання платформи для експертів, які виступають за мирне вирішення конфліктів.
- Підтримка миротворчих ініціатив.

Важливо зазначити:

– Медіа не існують у вакуумі. Вони відбивають те, що відбувається в суспільстві.

– Зміна мови в медіа потребує змін в суспільстві в цілому.

Демілітаризація мовного простору – це спільна відповідальність медіа, влади та суспільства.

Ось кілька прикладів демілітаризації мовного простору:

- Українське телебачення відмовилося від трансляції передач, які пропагують війну та насильство.
- Українські ЗМІ перейшли на використання демілітаризованої мови.
- В Україні з'являються нові медіа, які спеціалізуються на мирній тематиці.

Демілітаризація мовного простору – це довгий процес, але він необхідний для створення більш мирного та гуманного суспільства.

Медіа можуть зробити значний внесок у цей процес, використовуючи свою силу та вплив для поширення мирних і гуманних цінностей.

У доповнення до вищезазначеного, медіа можуть також виконувати роль критичного аналізатора мовного простору, виявляючи випадки мілітаризованого використання мови та публікувати матеріали, які аналізують ці явища та пропонують альтернативи. Це допомагає підвищити усвідомленість громадян щодо проблеми мілітаризації мовного простору та спонукає до подальших обговорень та дій [13].

Крім того, медіа можуть створювати спеціалізовані програми, веб-серіали, блоги або відеоблоги, присвячені демілітаризації мовного простору. Це дозволяє створювати альтернативні медійні продукти, які активно пропагують мирну та нетравматичну мову, а також надають інструменти для позитивних змін у спілкуванні.

Таким чином, медіа виступають не лише як поширювачі інформації, але й як активний учасник процесу демілітаризації мовного простору, сприяючи

створенню сприятливого середовища для побудови миру та взаєморозуміння в суспільстві.

3.3. Перспективи розвитку української мови без мілітаризованих елементів

Перспективи розвитку української мови без мілітаризованих елементів є ключовим аспектом формування культурного та мовного середовища в Україні. Однією з найважливіших перспектив є активна робота зі зменшення використання мілітарної термінології та агресивних мовних конструкцій у публічному дискурсі. Це може сприяти покращенню якості спілкування, збільшенню культурного рівня та зміцненню національної ідентичності.

Далі розвиток української мови без мілітаризованих елементів передбачає підвищення популярності та престижності використання мови у різних сферах життя, включно з наукою, культурою, бізнесом та політикою. Це може відбуватися за допомогою стимулювання мовної політики, що сприяє розвитку української мови як засобу спілкування та підтримки її використання в усіх сферах суспільства [9].

Крім того, важливою перспективою є збереження та розвиток мовної освіти, яка сприяє формуванню правильного ставлення до мови та її розвитку серед населення. Це може включати в себе впровадження нових методик навчання, розвиток мовної інфраструктури та підтримку мовних програм та проєктів.

Українська мова – це багата та витончена мова, яка має безліч ресурсів для вираження думки без використання мілітаризованих елементів.

Демілітаризація української мови – це не лише відмова від слів, пов'язаних з війною та насильством, але й зміна способу мислення.

Важливо усвідомлювати, що мова може бути як інструментом миру, так і інструментом війни.

Демілітаризація мови – це шлях до створення більш мирного та гуманного суспільства.

Ось кілька перспектив розвитку української мови без мілітаризованих елементів:

– Збагачення словникового запасу шляхом запозичень з інших мов та використання питомих українських слів.

– Розвиток мирної тематики в українській літературі, кіно та інших видах мистецтва.

– Використання гумору та сатири для висміювання мілітаризованої мови.

– Створення нових медіа, які спеціалізуються на мирній тематиці.

– Підтримка освітніх програм, які навчають людей демілітаризованій мові.

Демілітаризація української мови – це довгий процес, але він необхідний для створення більш мирного та гуманного суспільства.

Всі ми можемо зробити свій внесок у цей процес, використовуючи українську мову без мілітаризованих елементів [7].

Ось кілька порад, як це зробити:

– Використовуйте гумор та сатиру для висміювання мілітаризованої мови.

– Уникайте метафор та порівнянь, пов'язаних з війною.

– Підтримуйте медіа та митців, які використовують демілітаризовану мову.

Демілітаризація української мови – це наш спільний внесок у мирне майбутнє.

Узагальнюючи, перспективи розвитку української мови без мілітаризованих елементів полягають у створенні сприятливого середовища для розвитку мирного та конструктивного спілкування в українському суспільстві, що сприяє побудові гармонійних відносин та підвищенню рівня культурної освіченості громадян.

Висновки до 3 розділу

Розділ 3 «Демілітаризація мови в українському медіапросторі: проблеми та перспективи» присвячений аналізу шляхів та методів демілітаризації мови, ролі медіа у цьому процесі та перспективам розвитку української мови без мілітаризованих елементів.

У підрозділі 3.1 досліджено різноманітні підходи та методи, спрямовані на зменшення використання мілітаризованої лексики та граматичних конструкцій у мовленні. Особлива увага приділяється ефективним стратегіям комунікації, спрямованим на зміну мовного стереотипу.

У розділі 3.3 аналізується вплив медіа на процес демілітаризації мови. Визначається роль та відповідальність медійних платформ у формуванні мовного середовища та стимулюванні позитивних змін у використанні мовних засобів.

У підрозділі 3.4 обговорюються перспективи розвитку української мови без мілітаризованих елементів. Зазначаються можливі шляхи створення сприятливого мовного середовища, спрямованого на підвищення мовної культури та розширення комунікативних можливостей.

У цілому аналіз цього розділу дозволяє зрозуміти важливість та необхідність проведення демілітаризації мови в українському медіапросторі для забезпечення якісної та ефективної комунікації, а також підвищення рівня мовної культури суспільства.

ВИСНОВКИ

Мілітаризація мови в сучасному українському медіапросторі є складною та актуальною проблемою, яка потребує уваги як з боку лінгвістів, так і з боку суспільства в цілому. Цей феномен проявляється у використанні мовних засобів, що характеризуються воєнізацією, агресивністю та військовою термінологією. За останні роки, зокрема під час війни на сході України, мілітаризована мова стала поширеним явищем у публічному дискурсі, у тому числі й у медіапросторі.

Причинами такого явища можуть бути політична ситуація в країні, воєнні конфлікти, вплив засобів масової інформації, а також соціокультурні та психологічні чинники. Використання мілітаризованої мови може мати негативні наслідки для суспільства, такі як підтримка агресивних настроїв, націоналістичних ідей та створення конфліктних ситуацій у міжособистісних взаємодіях.

Проте український медіапростір також виявляє зусилля у боротьбі з мілітаризацією мови, звертаючи увагу на важливість використання мовних засобів, що сприяють діалогу, мирному врегулюванню конфліктів та підтримці загальнолюдських цінностей. Наприклад, в медійних проєктах та програмах активно використовуються мовні конструкції, спрямовані на мирне спілкування та взаєморозуміння.

Мілітаризація мови в сучасному українському медіапросторі, особливо в контексті соціальної мережі Facebook, є явищем, яке варто ретельно проаналізувати та визначити його вплив на суспільство. У світі соціальних мереж, де комунікація відбувається миттєво, мілітаризована мова здебільшого використовується для емоційного залучення аудиторії та формування групової ідентичності.

На прикладі Facebook можна побачити, як вживання військових термінів, агресивних фраз та образ, а також мілітаризована лексика стають частиною онлайн-дискусій та коментарів. Це може відображати загострені

політичні або соціальні суперечності в суспільстві, а також відображає загальну напруженість та тривогу.

Проте, важливо розуміти, що мілітаризація мови в соцмережах також може мати негативний вплив на психологічний стан користувачів, спричиняючи відчуття страху, ненависті та ворожнечі. Крім того, вона може сприяти дезінформації та розпалювати конфлікти.

Таким чином вирішення проблеми мілітаризації мови в українському медіапросторі вимагає комплексного підходу, що передбачає спільні зусилля лінгвістів, журналістів, громадських організацій та суспільства в цілому. Тільки таким чином можна досягти позитивних змін у мовному середовищі та сприяти побудові мирного й гармонійного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автаєва Н. О. Мова ворожнечі у сучасних ЗМІ: гендерний аспект/ Н. О. Автаєва // Вісник Нижегородського університету ім. Н. І.Лобачевського. 2010. № 4 (2). С. 811-813.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. Київ: Вид. центр «Академія», 2004. 344 с.
3. Гладилін А. В. «Мова ворожнечі» у традиційних та нових медіа /А.В.Гладилін. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.lib.csu.ru/vch/312/033.pdf>.
4. Практика використання «мови ворожнечі» (hatespeech) українськими ЗМІ» [Електронний ресурс] Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/research/doslidzhennya_praktika_vikoristannya_movi_vorozhnechi_hat
5. Жаботинська С. А. Мова як зброя у війні світоглядів. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://uaclip.at.ua/zhabotinskaja-jazyk_kak_oruzhie.pdf
6. Ісакова Т. О. Мова ворожнечі як проблема українського інформаційного простору / Т. О. Ісакова // Стратегічні пріоритети. - 2016. -№4 (41). - С. 90-97.
7. Карасік В. І. Мова соціального статусу / В. І. Карасік. Х.: Гнозис, 2002. 333 с.
8. Карп'як О. Вата з кропом: мова політичних мемів / О. Карп'як. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://discourse.in.ua/library/vata-zukropom-mova-politychnyh-memiv>
9. Кодекс професійної етики українського журналіста [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://old.nsj.org/tabmenu/kodeks_etiki.
10. Червоних В.В. «Свій» серед «чужих»: міф чи реальність? Київ, 2003. 375 с.
11. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_105

12. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_043
13. Мова ворожнечі – нові прояви та наслідки [Електронний ресурс] Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/mova_vorozhnechi_novi_pryyavi_ta_naslidki/
14. Мова ворожнечі та ЗМІ: міжнародні стандарти та підходи. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://noborders.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/guidelines_hatespeech_media.pdf
15. Почепцов Г. Г. Особливості пропагандистських механізмів з двох сторін російсько-українського конфлікту / Г. Г. Почепцов. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://discourse.in.ua/node/4221>
16. Привалова І.В. Інтеркультура та вербальний знак (Лінгвокогнітивні основи міжкультурної комунікації): Монографія. Київ: Гнозис, 2005. 472 с.
17. Прищеп Г. «Мова ненависті» як лінгвістичний маркер «гібридної війни» / Г. Прищеп // Психолінгвістика. Психолінгвістика. Психолінгвістики. 2017. Вип. 22 (2). С. 98-112.
18. Рускевич К. Риторика ненависті /К. Рускевич. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://liva.com.ua/ritorika-nenavisti.html>
19. Мова ворожнечі проти суспільства: (зб. статей) / упоряд.: А. Верховський. Х.: Центр "Сова", 2007. 259 с.
20. Як Ізраїль мілітаризував соціальні медіа. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/11338/2014-09-05-yak-izrail-militaryzuvav-sotsialni-media/>
21. Між Ізраїлем і Палестиною. Як журналісти вибирають тон і шукають правду з різних боків протистояння. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://mediamaker.me/mizh-izrayilem-i-palestynoyu-yak-zhurnalisty-vybyrayut-ton-i-shukayut-pravdu-z-riznyh-bokiv-protystoyannya-6672/>
22. News outlets deny Israeli claim that freelance journalists knew of Hamas attack. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67375667>

23. «Закон про Al Jazeera». Ізраїль тимчасово заборонить роботу іноземних медіа. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://mediamaker.me/news/zakon-pro-al-jazeera-izrayil-tymchasovo-zaboronyt-robotu-inozemnyh-media/>
24. Al Jazeera: The Inside Story of the Arab News Channel That is Challenging the West. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/314978111_Al_Jazeera_The_Inside_Story_of_the_Arab_News_Channel_That_is_Challenging_the_West
25. Оверчук О. Інформаційна війна проти Ізраїлю: чому випередив Хамас. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://mind.ua/openmind/20265464-informacijna-vijna-proti-izrayilyu-chomu-viperediv-hamas>
26. Гладченко А. М., Комарова О. С. Неологізація лексики у період російсько-української війни. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Т. 34 (73). № 1. Ч. 1. С. 7–13.
27. Gazeta UA. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/donbas/_dostavka-bavovni-pokazali-unikalni-kadri-roboti-litakiv-mig29-ta-vertolitnikiv-zsu/1100508
28. Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. 2022. Вип. 2 (32). С. 9–13.
29. Городиловська, Г. Метафоризація як лексико-семантичний спосіб творення воєнних неологізмів. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. 207 (Січ 2024), 54–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-207-8>.
30. Jensen K. B. Media. The International Encyclopedia of communication. Malden (USA), Oxford (UK), Carlton (Australia), 2008. P. 2811-2817.
31. Почепцов Г.Г. Особливості пропагандистських механізмів із двох сторін російсько-українського конфлікту. URL: <http://discourse.in.ua/node/4221>